

Budsjettnemnda for jordbruket
14.04.2023

Utredning nr. 2

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2023
Beregninger basert på driftsgranskingene

INNHold	Side
1 INNLEDNING	5
1.1 Bakgrunn og hensikt	5
1.2 Endringer tidligere år	5
1.3 Årets endringer	7
1.4 Hovedresultater	7
2 ÅRETS REFERANSEBRUKSBEREGNINGER	9
3 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE	12
3.1 Bygd på driftsgranskingene	12
3.2 Tilskuddsberegning	12
3.3 Registrert arbeid og kapital	12
3.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning	13
3.5 Nærmere om investeringstidspunktets betydning	13
3.6 Gjeldsandeler	15
3.7 Leid arbeid / arbeidsgiveravgift	15
4 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK	16
4.1 Generelt	16
4.2 Arbeidsforbruk	20
4.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og potet	20
4.4 Avlingsnivået for øvrige vekster	21
4.5 Verdiendring på buskap og varelager	22
5 VOLUMFRAMREGNING PÅ REFERANSEBRUKENE	23
5.1 Beregningsmetode og forutsetninger	23
5.2 Skift i volumutviklingen	24
5.3 Resultat av volumframregningen på referansebrukene	25
6 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE	27

6.1	Korn	27
6.2	Poteter	27
6.3	Melkeprisen	27
6.4	Kjøtt	28
6.5	Ull	29
6.6	Annet	29
7	TILSKUDD	30
7.1	Pristilskudd	30
7.1.1	Grunntilskudd	30
7.1.2	Distriktstilskudd melk	30
7.1.3	Distriktstilskudd kjøtt og egg	31
7.1.4	Kvalitetstilskudd storfekjøtt	31
7.1.5	Tilskudd for lammeslakt og kjeslakt	32
7.2	Driftstilskudd per foretak	32
7.3	Tilskudd til små og mellomstore melkebruk	33
7.4	Tilskudd til husdyr	33
7.5	Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid	36
7.6	Refusjon av avløserutgifter ved sykdom m.v.	36
7.7	Areal - og kulturlandskapstilskudd	37
7.8	Tilskudd til dyr på beite	39
7.9	Bunnfradrag	39
8	FRAMREGNINGSGRUNNLAG	40
8.1	Oversikt	40
8.2	Årgangsindekser	43
8.3	Leid arbeid	43
8.4	Tilskudd	43
9	BEREGNINGSGRUNNLAG	44
9.1	Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	44
9.2	Økologisk melkeproduksjon	60
9.3	Sammenligning av resultatene i referansebrukssystemet med resultatene fra normaliserte regnskaper	62

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn og hensikt

Hensikten med referansebruksberegningene er blant annet å vise inntektsutviklingen og å beregne virkninger av endringer som følge av jordbruksoppkjørene. Beregningene er på bruksnivå for ulike produksjoner, bruksstørrelser og områder. Referansebruksberegningene er en del av grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene.

Antall referansebruk og utvalgsriterier har blitt endret opp gjennom årene blant annet etter ønsker fra forhandlingspartene om å ha et mest mulig relevant og formålstjenlig støtte-materiale. Referansebruksinndelingen er i tillegg også preget av hva som er mulig ut fra datagrunnlaget for beregningene, den årlige statusrapporten «Driftsgranskingar i jord- og skogbruk», jf. også kapitlene 3 og 4. Driftsgranskingene er et forvaltningsoppdrag som NIBIO er faglig ansvarlig for. Driftsgranskingsrapporten blir utarbeidet med utgangspunkt i skatteregnskapene til et representativt og tilfeldig utvalg av gårdbrukere fra hele landet. Budsjettnemnda og forhandlingspartene kan komme med innspill og ønsker om både utvalg og vektlegging av driftsformer i Driftsgranskingene.

Fra og med 2001 bygger beregningene på driftsgranskingene med registrerte tall. Materialet er først gruppert etter produksjoner. Deretter er det oppdelt etter distrikt og struktur. Referansebrukene er ikke direkte sammenlignbare med referansebruksberegninger gjort tidligere enn 2001. Sammenligning mellom referansebruksberegninger med ulikt utgivelsesår må også frarådes, først og fremst fordi det er utskifting av deltakerbruk bak referansebruk og dernest fordi det enkelte år er endret på utvalgsriteriene og nummerering for noen referansebruk.

Om bakgrunnen for omleggingen fra 2001 siterer vi fra St.meld.nr. 19 (1999-2000) «Om norsk landbruk og matproduksjon» der det står følgende:

«Referansebrukssystemet erstattet etter St.prp. nr. 8 (1992-93) det tidligere modellbrukssystemet. Referansebrukene gir grunnlag for å vurdere effektene av virkemiddelbruken innenfor jordbruket for ulike bruksgrupper, distrikter og produksjoner. Til tross for de forenklingene dette medførte, benyttes det i dag betydelige ressurser på å omarbeide deler av og supplere driftsgranskingsmaterialet. Det er også betydelig usikkerhet knyttet til normeringen av arbeid og kapital som skjer ved utarbeidelsen av referansebrukene i dag. For å forenkle systemet ytterligere og i større grad å analysere forskjeller i inntektene innenfor og mellom produksjoner og regioner, foreslås det at man nytter grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte uten normering av arbeid og kapital. En viktig forbedring med en slik omlegging vil være at man sikrer et større datatilfang bak tallmaterialet.»

Det er etter dette nyttet grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte, uten normering av arbeid eller kapital.

Det er grunn til å understreke at referansebrukene ikke representerer hele jordbruket. Mange jordbruksbedrifter kan ha en produksjon som er dekket av referansebruksberegningene, men de vil likevel ikke kjenne seg igjen i referansebruksberegningene fordi en selv for eksempel har et annet produksjonsomfang, et annet investeringsomfang eller et annet investeringsår enn det gjennomsnittet et referansebruk viser.

1.2 Endringer tidligere år

Budsjettnemnda gjorde i 2011 nærmere vurderinger av situasjonen for store melkeproduksjonsbruk som har investert i nyere tid. Referansebrukene 12, 13 og 14 ble gitt nye utvalgsriterier. Dette førte til at både referansebruk 13 og 14 fikk økt årskuttall i forhold til tidligere år

beregninger. I 2011 ble også samdrifter i driftsgranskingsmaterialet tatt inn som et nytt referansebruk nr. 28 «Samdrift melkeproduksjon».

Til beregningene i 2014 hadde Budsjettnemnda en gjennomgang av referansebrukene med korn med hensyn til representativitet og størrelse. Nemnda vurderte både ulike alternative utvalgsriterier for og eventuelle endringer i antallet av referansebrukene med korn. Datagrunnlaget (driftsgranskingsmaterialet) gir imidlertid begrensninger for hva som er mulig. Nemnda vedtok å beholde referansebrukene nr. 2 og 22 uendret, og å endre utvalgsriteriene for referansebruk nr. 23 til å omfatte de 20 største kornbrukene på Østlandet.

I kapittel 9.3 ble det i 2014 tatt inn en liten vurdering av tre referansebruk med kombinerte produksjoner, for å belyse hvilken betydning hver produksjonsgren har.

I 2017 ble referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon» tatt ut. Årsaken var at det fra og med regnskapsåret 2015 (som var basisår i referansebruksberegningene i 2017) ikke lenger er særvirkemidler for samdrift i melkeproduksjon og at partene derfor heller ikke har behov for dette referansebruket under jordbruksforhandlingene. Foretak organisert som samdrift med melkeproduksjon og klassifisert som melkebruk i driftsgranskingsmaterialet, er ikke en del av de ordinære driftsgranskingsbrukene. Disse melkesamdriftene gikk tidligere derfor ikke inn i noen av de andre referansebrukene med melk og storfeslakt. Fra og med regnskapsåret 2015 (referansebruksberegningene i 2017) inngår melkesamdriftene nå i det datamaterialet som referansebruksberegningene bruker på lik linje med de ordinære driftsgranskingsbrukene med melk. Dette innebærer at de fleste referansebrukene med melk og storfeslakt fra og med beregningene i 2017 i ulik grad har fått økt antall årskyr og produksjonsomfang sammenlignet med foregående år.

På grunn av den store usikkerheten omkring koronapandemien våren 2020, vedtok Budsjettnemnda i 2020 å ikke legge fram referansebruksberegninger som en del av grunnlagsmaterialet til de forenklede jordbruksforhandlingene i 2020. Det ble derfor heller ikke utarbeidet noen Referansebruksberegninger 2020.

Budsjettnemnda tok i 2021 inn et nytt referansebruk med grønnsaker. Referansebruket ble plassert inn som nytt nummer 10 «Grønnsaker» med område «Landet». De etterfølgende referansebrukene beholdt samme rekkefølge, men med forskjøvet nummerering (til nye nr. 11-28), sammenlignet med beregningene i 2019.

Fra og med beregningene i 2022 endret Budsjettnemnda utvalgsriteriene til mange av referansebrukene. For referansebrukene med korn ble utvalget avgrenset til de $\frac{2}{3}$ største kornbrukene i driftsgranskingsmaterialet. For referansebrukene med sau ble det satt en minstegrense på 70 vinterføra sauer for deltakerbrukene som skal inngå i referansebruksberegningene. Disse to utvalgsavgrensningene innebar at kornarealet på referansebruk nr. 2 økte og at referansebruk nr. 3 fikk flere vinterføra sauer sammenlignet med tidligere års beregninger. For referansebrukene nr. 16-21 med melk ble utvalgsriteriet endret fra landsdeler til arealsoner. Tilsvarende endring ble gjort for referansebrukene nr. 24-25 med sau. For referansebruk nr. 22 med korn ble utvalgsriteriet endret fra kornbrukene med et kornareal mindre enn 400 dekar til et utvalg med de 25 minste kornbrukene. For referansebruk nr. 23 med korn ble utvalgsriteriet endret fra de 20 største til de 25 største kornbrukene.

Budsjettnemnda tok fra og med beregningene i 2022 inn fire nye referansebruk. Disse var referansebruk nr. 26 «Sau» med de 25 minste sauebrukene for område «Landet», referansebruk nr. 28 «Ammeku» for «grasområdene», referansebruk nr. 29 «Ammeku» for «kornområdene» og referansebruk nr. 30 «Ammeku» med de 25 største ammekubrukene for område «Landet».

Budsjettnemnda tok fra og med beregningene i 2022 ut det tidligere referansebruk nr. 25 med korn og korn/svin i «Trøndelag».

I beregningene i 2022 var dermed referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene uendret fram til og med nr. 18 sammenlignet med beregningene i 2021, men

flere av disse referansebrukene ble gitt nye utvalgsriterier. De resterende referansebrukene nr. 19-30 fikk enten ny nummerering og nye utvalgsriterier, eller var helt nye sammenlignet med beregningene i 2021.

For de referansebrukene som i beregningene i 2022 fikk nye utvalgsriterier etter arealsoner, ble de aktuelle arealsonene tatt inn i referansebruksnavnet og erstattet tidligere landsdel/område i navnet. Videre, for referansebrukene med utvalg etter størrelse og som tidligere hadde størrelsesriteriet i navnet, som for eksempel «de 25 minste brukene», ble dette utvalgsriteriet nå tatt ut av navnet.

1.3 Årets endringer

I årets beregninger er referansebruksinndelingen, utvalgsriteriene og rekkefølgen på referansebrukene uendret sammenlignet med beregningene i 2022. Årets referansebruk er beskrevet i kapittel 2.

Årets beregninger er basert på regnskapsmateriale fra 2021. I årets beregninger er framregningen av 2021 en utfordring i melkeproduksjonen. Forholdstallet for kumelk i kvoteordningen var 1,07 for 2021, ble satt ned til 0,99 for 2022 og er satt ytterligere ned til 0,95 for 2023. Budsjettnemnda har i år vurdert produksjonen kumelk til å være så spesielt påvirket av denne volumutviklingen at referansebrukene med melk i årets beregninger er behandlet forskjellig fra de øvrige referansebrukene. Basisåret (regnskapsåret) 2021 er beholdt uendret mens det er gjort justeringer i begge de to framregningsårene 2022 og 2023. Justeringene er omtalt i kapittel 5.2.

Tilsvarende er det i totalkalkyleberegningene registrert relativt stor volumnedgang for handelsgjødsel fra 2021 til de to framregningsårene 2022 og 2023. I årets referansebruksberegninger er derfor handelsgjødsel på referansebrukene med et vesentlig omfang av grovførbasert eller annet husdyrhold, regnet fram med utviklingen i verdien (= volum x pris) for sum handelsgjødsel i stedet for bare med prisutviklingen, slik prinsippet er for normale år. Budsjettnemnda antar at volumnedgangen i hovedsak har skjedd på foretak med tilgang på husdyrgjødsel. I praksis vil det være store forskjeller mellom enkeltforetak avhengig av gjødselprisene på tidspunktet gjødsel ble kjøpt inn. Referansebruksberegningene tar utgangspunkt i gjennomsnittlig gjødselpris for deltakerbrukene. Årets framregning er omtalt i kapittel 5.2.

I 2021, 2022 og 2023 har det i perioder vært store forskjeller på strømprisene mellom Sør-Norge og Nord-Norge. I fjorårets referansebruksberegninger ble denne forskjellen markert ved at kostnadsposten «Elektrisk kraft» ble regnet fram spesielt for referansebrukene der enten alle deltakerbrukene har «lav strømpris» eller alle har «høy strømpris». Tilsvarende er også gjort i årets beregninger og er nærmere omtalt i kapittel 6.6.

1.4 Hovedresultater

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive beregnet utslag av jordbruksfradraget for de enkelte referansebruk.

Tabell 1. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2021¹

	Årsverk	2021	2022	2023
1 Melk. 33 årskyr, landet	2,089	429 200	449 000	374 100
2 Korn. 507 dekar korn, landet	0,456	401 400	775 800	574 600
3 Sau. 169 vinterfôra sauer, landet	1,278	286 400	364 100	472 600
4 Melkeproduksjon geit. 146 årsgeiter, landet	1,610	458 200	494 800	457 500
5 Svin/korn. 49 avlssvin + 378 dekar korn, landet	1,650	609 000	754 100	920 800
6 Egg/planteprod. 6831 høner + 301 dekar korn, landet	1,603	516 500	570 500	533 400
7 Potet/korn. 128 dekar poteter + 284 daa korn, landet	1,241	501 500	580 400	501 200
8 Ammeku. 31 ammekyr, landet	1,200	308 600	386 900	452 300
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær, landet	1,816	530 400	550 900	646 700
10 Grønnsaker. 115 daa grønnsaker + 346 daa korn, landet	2,021	447 500	553 200	433 100
11 Fjorfekjøtt/planteprodukter. 126 845 fjorfeslakt, landet	1,011	747 500	980 800	925 800

1) Inntektsendringene på enkeltforetak vil kunne variere mye med innkjøpstidspunkt og volum for handelsgjødsel

Tabell 2. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2021¹

	Årsverk	2021	2022	2023
12 Økologisk melk. 32 årskyr, landet	2,021	481 100	516 700	479 800
13 Melk. 16 årskyr, landet	1,759	366 700	390 800	385 900
14 Melk. 53 årskyr, landet	2,468	500 600	513 600	372 800
15 Melk. 71 årskyr, landet	2,883	593 900	615 300	458 700
16 Melk. 42 årskyr, arealsone 1 og 3	2,089	535 900	573 700	465 900
17 Melk. 30 årskyr, arealsone 5A	2,009	390 400	405 400	331 600
18 Melk. 36 årskyr, arealsone 2	1,895	451 000	472 800	378 600
19 Melk. 30 årskyr, arealsone 5B	2,091	417 200	428 800	367 700
20 Melk. 44 årskyr, arealsone 4	2,304	431 500	449 000	320 000
21 Melk. 29 årskyr, arealsone 6 og 7	2,172	442 700	454 300	382 000
22 Korn. 331 dekar korn, Østlandet	0,305	393 400	762 200	544 000
23 Korn. 782 dekar korn, Østlandet	0,702	523 800	894 100	732 400
24 Sau. 159 vinterfôra sauer, arealsone 5A og 5B	1,256	258 600	329 400	434 900
25 Sau. 177 vinterfôra sauer, arealsone 6 og 7	1,350	333 500	408 500	509 100
26 Sau. 86 vinterfôra sauer, landet	1,062	121 500	163 200	233 900
27 Sau. 288 vinterfôra sauer, landet	1,696	388 000	480 200	558 900
28 Ammeku. 29 ammekyr, «grasområder» (5A, 5B, 6, 7)	1,242	326 200	383 000	437 700
29 Ammeku. 35 ammekyr, «kornområder» (1, 3, 4)	1,125	292 300	400 400	448 000
30 Ammeku. 45 ammekyr, landet	1,396	368 300	463 600	524 600

1) Inntektsendringene på enkeltforetak vil kunne variere mye med innkjøpstidspunkt og volum for handelsgjødsel

2 ÅRETS REFERANSEBRUKSBEREGNINGER

Beregningene omfatter 30 referansebruk presentert i de to tabellene 3 og 4 nedenfor.

I årets beregninger er referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene uendret sammenlignet med fjorårets beregninger.

Budsjettnemnda har valgt en gruppering i referansebruk med hovedinndeling etter produksjoner (tabell 3) og en videre inndeling etter geografi, struktur og driftsmåte av de tre driftsformene som har flest deltakerbruk i driftsgranskningene (tabell 4).

Tabell 3. Oversikt over referansebrukene. Produksjoner

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2021
1	Melk. 33 årskyr	Landet	295
2	Korn. 507 dekar korn	Landet	71
3	Sau. 169 vinterføra sauer	Landet	113
4	Melkeproduksjon geit. 146 årsgeiter	Landet	17
5	Svin og korn. 49 avlssvin + 378 dekar korn	Landet	32
6	Egg og planteprodukter. 6831 høner + 301 dekar korn	Landet	15
7	Poteter og korn. 128 dekar poteter + 284 dekar korn	Landet	16
8	Ammeku. 31 ammekyr	Landet	68
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	26
10	Grønnsaker. 115 dekar grønnsaker + 346 dekar korn	Landet	14
11	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 126 845 fjørfe slakt	Landet	18

Tabell 4. Oversikt over referansebrukene. Område, struktur og driftsmåte

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område/Arealzone	Antall bruk i 2021
12	Økologisk melk. 32 årskyr	Landet	17
13	Melk. 16 årskyr	Landet	99
14	Melk. 53 årskyr	Landet	99
15	Melk. 71 årskyr	Landet	25
16	Melk. 42 årskyr	Arealzone 1 og 3	25
17	Melk. 30 årskyr	Arealzone 5A	80
18	Melk. 36 årskyr	Arealzone 2	19
19	Melk. 30 årskyr	Arealzone 5B	85
20	Melk. 44 årskyr	Arealzone 4	22
21	Melk. 29 årskyr	Arealzone 6 og 7	64
22	Korn. 331 dekar korn	Østlandet	25
23	Korn. 782 dekar korn	Østlandet	25
24	Sau. 159 vinterføra sauer	Arealzone 5A og 5B	78
25	Sau. 177 vinterføra sauer	Arealzone 6 og 7	21
26	Sau. 86 vinterføra sauer	Landet	25
27	Sau. 288 vinterføra sauer	Landet	25
28	Ammeku. 29 ammekyr	«Grasområder» (5A, 5B, 6 og 7)	38
29	Ammeku. 35 ammekyr	«Kornområder» (1, 3 og 4)	29
30	Ammeku. 45 ammekyr	Landet	25

Årets beregninger er basert på regnskapsmateriale fra 2021. Basisåret i beregningene er 2021, og disse tallene er som hovedregel regnet fram til 2022 etter registrert prisutvikling i totalkalkylen for tilsvarende poster. Framregningen til 2023 er tilsvarende basert på budsjetterte

priser i total kalkylen. Alle mengder er holdt konstante i framregningsperioden og uttrykker dermed utviklingen for produsenter med uendret produksjonsomfang i framregningsperioden.

For å få flere viktige produksjoner representert, har en akseptert at enkelte referansebruk tas med selv om de bygger på relativt få driftsgranskingsbruk.

Ved inndelingen er det lagt mest vekt på produksjoner (tabell 3). Det kan være vanskelig å skille mellom effekter som skyldes geografi, effekter som skyldes struktur og effekter som skyldes driftsmåte (økologisk melk) når driftsgranskingsbrukene deles videre inn etter geografi, i størrelsesgrupper og etter driftsmåte. Samtidig er det slik at utslagene av tiltak på ulike driftsstørrelser er den effekten som forhandlingspartene selv enklest kan regne på ved hjelp av kalkyler. Ut fra dette er geografi prioritert framfor struktur ved den videre inndelingen av produksjoner (tabell 4).

Ut over de produksjonene som er nevnt i tabellene ovenfor, kan referansebrukene ha tilleggsproduksjoner med et relativt mindre omfang. Slike tilleggsproduksjoner kan iblant være en del av forklaringen på utslaget som framkommer på resultatmålet.

For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen, jf. kapitlene 3.2 og 8.4. Tabellene under viser referansebrukenes soneplassering i årets beregninger.

Tabell 5. Oversikt over referansebrukenes soneplassering. Produksjoner

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	AK sone	Kjøtt sone	Melk sone
1	Melk. 33 årskyr	Landet	5/5A	2	D
2	Korn. 507 dekar korn	Landet	1		
3	Sau. 169 vinterföra sauer	Landet	5/5A	2	
4	Melkeproduksjon geit. 146 årsgeiter	Landet	6	4	G
5	Svin og korn. 49 avlssvin + 378 dekar korn	Landet	1		
6	Egg og planteprodukter. 6831 høner + 301 dekar korn	Landet	1		
7	Poteter og korn. 128 dekar poteter + 284 dekar korn	Landet	1		
8	Ammeku. 31 ammekyr	Landet	5/5A	2	
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	5/5B	2	
10	Grønnsaker. 115 dekar grønnsaker + 346 dekar korn	Landet	1	1	
11	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 126 845 fjørfeslakt	Landet	1		

Tabell 6. Oversikt over referansebrukenes soneplassering. Område, struktur og driftsmåte

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område/Arealzone	AK sone	Kjøtt sone	Melk sone
12	Økologisk melk. 32 årskyr	Landet	5/5A	2	D
13	Melk. 16 årskyr	Landet	5/5A	2	D
14	Melk. 53 årskyr	Landet	5/5A	2	D
15	Melk. 71 årskyr	Landet	5/5A	2	D
16	Melk. 42 årskyr	Arealzone 1 og 3	1	1	B
17	Melk. 30 årskyr	Arealzone 5A	5/5A	2	C
18	Melk. 36 årskyr	Arealzone 2	2	1	A
19	Melk. 30 årskyr	Arealzone 5B	5/5B	2	D
20	Melk. 44 årskyr	Arealzone 4	4	2	C
21	Melk. 29 årskyr	Arealzone 6 og 7	6	4	G
22	Korn. 331 dekar korn	Østlandet	3		
23	Korn. 782 dekar korn	Østlandet	1		
24	Sau. 159 vinterfôra sauer	Arealzone 5A og 5B	5/5B	2	
25	Sau. 177 vinterfôra sauer	Arealzone 6 og 7	6	4	
26	Sau. 86 vinterfôra sauer	Landet	5/5A	2	
27	Sau. 288 vinterfôra sauer	Landet	5/5A	3	
28	Ammeku. 29 ammekyr	«Grasområder» (5A, 5B, 6 og 7)	5/5A	2	
29	Ammeku. 35 ammekyr	«Kornområder» (1, 3 og 4)	3	2	
30	Ammeku. 45 ammekyr	Landet	5/5A	2	

Et vedlegg med detaljerte beregninger for de enkelte referansebruk er ikke lagt ved i denne utredningen, men er å finne på internettadressen:

<https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/grunnlagsmateriale-til-jordbruksforhandlingene?locationfilter=true>

3 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE

3.1 Bygd på driftsgranskingene

Hovedformålet med driftsgranskingene er å presentere årlige resultater og den mer langsiktige utviklingen for økonomien på gårdsbruk der inntekten fra jordbruket har et vesentlig omfang. Undersøkelsen er gjort med grunnlag i skatteregnskap og tilleggsopplysninger om areal, avlinger og arbeidsinnsats. Skatteregnskapene er innhentet fra drøyt 900 jordbruksbedrifter som er spredt rundt i hele landet. Skatteregnskapene blir omarbeidet til driftsregnskap. Det er data fra driftsregnskapene som går inn i driftsgranskingene. Driftsgranskingene omfatter i hovedsak familiebruk med en arbeidsinnsats på ett årsverk eller mer.

Budsjettnemnda har lagt vekt på å benytte driftsgranskingsresultatene direkte så langt som mulig, men har likevel funnet det hensiktsmessig å jevne ut tilfeldige avlingsvariasjoner (normalisere) for kornavlinger og potetavlinger når arealet har et visst omfang (se avsnitt 4.3).

3.2 Tilskuddsberegning

Når vi regner gjennomsnittlige tilskudd for grupper av bruk i driftsgranskingene, vil ingen av driftsgranskingsbrukene som inngår, faktisk ha hatt disse gjennomsnittstilskuddene.

For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med *satsendringene* som gjelder for den valgte geografiske soneplasseringen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen.

Framregningen av tilskuddene må reflektere de regnskapsresultatene en vil forvente å få i de to framregningsårene.

3.3 Registrert arbeid og kapital

Driftsgranskingene viser registrerte størrelser for arbeid og kapital. Kapitalgodtgjøringen i driftsgranskingene er annerledes enn i totalkalkylen.

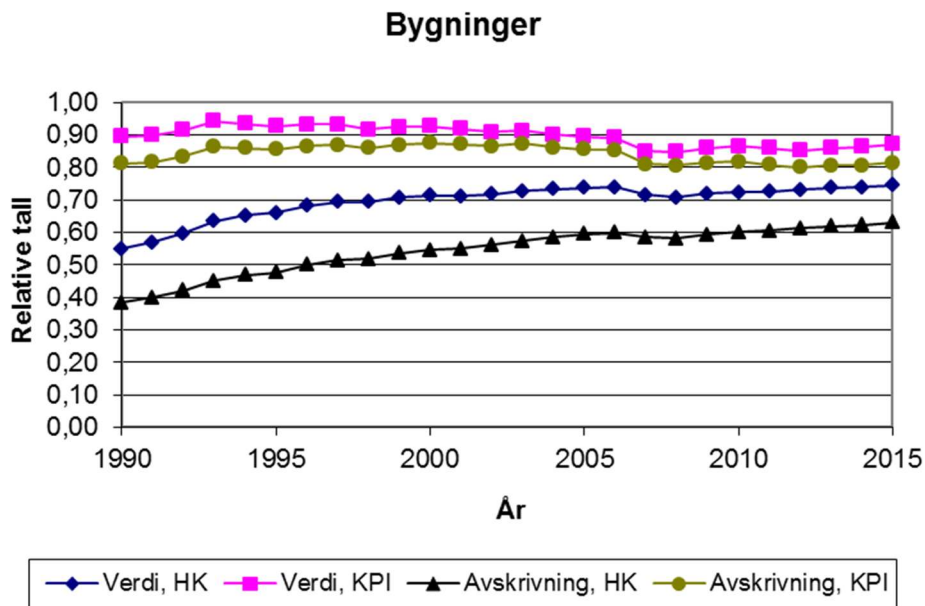
I driftsgranskingene er kapitalen verdsatt og avskrivningene kalkulert ut fra prinsippet om historisk kostnad. Dette samsvarer med hovedprinsippet i norsk regnskapslovgivning og praksis, og brukes også i skatteregnskap og finansregnskap. Kostnaden på anskaffelsestidspunktet aktiveres i driftsregnskapet med registrerte nominelle kroner og utgjør avskrivningsgrunnlaget. Det betyr at balansen ikke justeres for endringene som ellers skjer i pengeverdiene over tid. Spesielt i perioder med høy inflasjon, og spesielt for eiendeler med lang levetid, vil en med historisk kost få relativt lave verdifastsettelse i balansen. I driftsgranskingene brukes det lineær avskrivning over den enkelte eiendels forventede levetid. Det regnes med en forventet levetid på 15 år for maskiner og biler, 20 år for grøfter og faste vanningsanlegg og 30 år for driftsbygninger.

Totalkalkylen for jordbruket er basert på en prisnivåjustert modell for verdsetting av kapital. Kapitalslitet (avskrivningene) blir da beregnet etter saldo prinsippet og med prisjustering i henhold til konsumprisindeksen.

Avskrivningene i referansebruksberegningene må forventes å bli lavere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn. Rentekostnaden i referansebruksberegningene må forventes å bli høyere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn.

3.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning

I figuren nedenfor er illustrert betydningen av tre vanlige verdsettingsprinsipper.

Figur 1 Avskrivninger og bokført verdi for bygninger etter historisk kost (HK) og KPI-justering sammenlignet med gjenanskaffelsesverdi

Det er forutsatt jevne investeringer. Gjenanskaffelsesverdi som er nasjonalregnskapets prinsipp, er satt til 1,00. I Totalkalkylen prisnivåjusteres kapitalen med prisutviklingen (konsumprisindeksen). Det gir for bygninger verdier og avskrivninger på omtrent 90 prosent av det en ville fått med gjenanskaffelsesprinsippet. I skatteregnskap, driftsgranskingene og på referansebrukene verdsettes eiendeler til historiske kostnad. For bygninger som har lang levetid betyr historisk kost at regnskapsverdiene bare blir 60-75 prosent av gjenanskaffelsesverdien, mens avskrivningene kan bli halvparten av de to andre prinsippene. Utslagene blir forsterket om investeringene ikke er jevne, men gjennomgående er av eldre dato.

Valg av avskrivningsprinsipp har også betydning for hvordan kapitalen godtgjøres. På referansebrukene (som i skatteregnskapet) regner en med nominelle rentekostnader. I Totalkalkylen, der en prisnivåjusterer kapitalen hvert år, er det realrenten på lånt kapital som kostnadsføres. Når kapitalslitet er regnet i årets pengeverdi, oppstår det en prisstigningseffekt på den lånte delen av kapitalen. Denne «effekt av finansiering» inntektsføres for å finne realrenten.

3.5 Nærmere om investeringstidspunktets betydning

Når investeringen ikke er jevne, det er prisstigning og avskrivningene beregnes etter historisk investeringskostnad, har investeringstidspunktet stor betydning for tolkningen av regnskapsmessig resultat. Når det brukes lineære avskrivninger, som i Driftsgranskingene og Referansebrukene, kostnadsføres det samme beløpet hvert år i avskrivningsperioden. For bygninger avskrives investeringene med like beløp årlig i 30 år. På grunn av prisstigning vil referansebruk med stor forskjell i gjennomsnittlig investeringstidspunkt, kunne gi relativt store forskjeller i regnskapsførte avskrivninger for den samme bygningen. Denne forskjellen vil være større dersom avskrivninger føres etter saldoprinsippet.

Dette kan illustreres med et eksempel. En jordbruksbedrift bygde en driftsbygning med inventar til 5 mill. kroner i 2000. En annen bedrift bygde eksakt samme bygning ti år senere. I følge prisindeksen økte byggekostnaden med 47,7 prosent. Regnskapsført avskrivning (kostnad) i 2010 var nesten 80.000 kroner høyere for foretaket med den nyeste, men identiske, driftsbygningen hvis det ble ført lineær avskrivning. Dersom avskrivningen ble gjort etter saldoprinsippet, og veid gjennomsnittlig avskrivingsatts for bygning og inventar er 6 prosent, ble forskjellen om lag 145.000 kroner.

Tabell 7. Illustrasjon av forskjell i regnskapsført avskrivning i 2010 for to identiske bygninger, bygd i henholdsvis 2000 og 2010. Kroner per foretak

	Bygd i 2000	Bygd i 2010	Differanse
Lineær avskrivning i 2010	166 700	246 200	-79 500
Saldoavskrivning i 2010	161 600	307 200	-145 600

Problemstillingen som er illustrert ovenfor, er generell for alle referansebrukene. Det betyr imidlertid mest i produksjoner der mange investeringer er gjort for forholdsvis lang tid tilbake. På referansebrukene kan dette illustreres for melkeproduksjon der materialet er stort nok til å inndele foretakene etter størrelse. Nedenfor er derfor noen melkeproduksjonsbruk med ulik størrelse sammenlignet.

Inndeling etter størrelse vil med stor sannsynlighet samtidig innebære en systematisk sortering av investeringstidspunkt. Referansebruk nr. 13 med 16 årskyr har trolig eldre driftsbygning enn referansebruk nr. 15 med 71 årskyr. For å sammenligne reelle forskjeller i enhetskostnader burde investeringstidspunktet vært likt. Det foreligger ikke data som viser gjennomsnittlig investeringstidspunkt for de ulike referansebrukene. Investeringstidspunktet har stor betydning for å vurdere kostnaden per årsku ved ulikt driftsomfang. Ulike innslag av leasing, som gir stor skjevfordeling av regnskapsført kostnad ved kapitalutstyret over dets levetid, kan også bidra til variasjon.

Samtidig er det sannsynlig at bruk med hovedinvesteringen langt tilbake i tid, vil ha noe mindre rasjonelle driftsopplegg, slik at investeringstidspunktet også har betydning for registrert arbeidsforbruk. Tabell 8 viser vesentlig større fall i antall arbeidstimer per årsku enn i regnskapsførte kostnader. Investeringstidspunktets betydning for resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk» er derfor mindre enn om regnskapsførte avskrivninger per årsku og timer per årsku vurderes hver for seg.

Tabell 8. Regnskapsførte kostnader, arbeidsforbruk og driftsresultat for noen referansebruk med melk med forskjellig driftsomfang. Regnskapsåret 2021

	Referansebruksnummer			
	13	1	14	15
Antall årskyr	16	33	53	71
Sum avskrivninger, kroner	153 425	347 610	583 507	765 424
Sum kostnader, kroner	1 157 959	2 275 199	3 631 270	4 925 993
Sum arbeidstimer	3245	3855	4553	5319
Avskrivninger, kroner per årsku	9 471	10 696	11 093	10 796
Sum kostnader, kroner per årsku	71 479	70 006	69 036	69 478
Kostnader inkl. familiens arbeid og rentekrav på innsatt kapital, kroner per årsku	107 540	93 422	87 238	85 402
Sum arbeidstimer per årsku	200	119	87	75
Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner	579 437	828 679	1 165 748	1 642 622
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, kroner	329 449	396 605	472 393	569 776

Flere undersøkelser viser fallende kostnader per båsplass med økende driftsomfang. Avskrivninger per årsku i tabell 8 illustrerer forskjeller i investeringstidspunkt mellom referansebrukene.

Kostnader inkludert verdsetting av familens arbeid til 205 kroner per time og verdsetting av innsatt kapital i jordbruket til 3 prosent rente, er også vist per årsku. Referansebruket med 16 årskyr har da en total kostnad per årsku som er om lag 26 prosent høyere enn referansebruket med 71 årskyr.

3.6 Gjeldsandeler

Jordbrukets andel av gjeldsrenter og kår er beregnet ut fra brukets totale kostnader til gjeldsrenter og kår, etter samme forhold som jordbrukets andel av brukets totale eiendeler. I totale eiendeler inngår eiendeler knyttet til andre næringer enn jordbruk og private eiendeler. En har da regnet eiendeler som gjennomsnittet av inngående balanse og utgående balanse i regnskapsåret. Det er driftsgranskingenes registrerte tall basert på historisk kost som er lagt til grunn både for eiendeler i jordbruket og for eiendeler totalt.

3.7 Leid arbeid / arbeidsgiveravgift

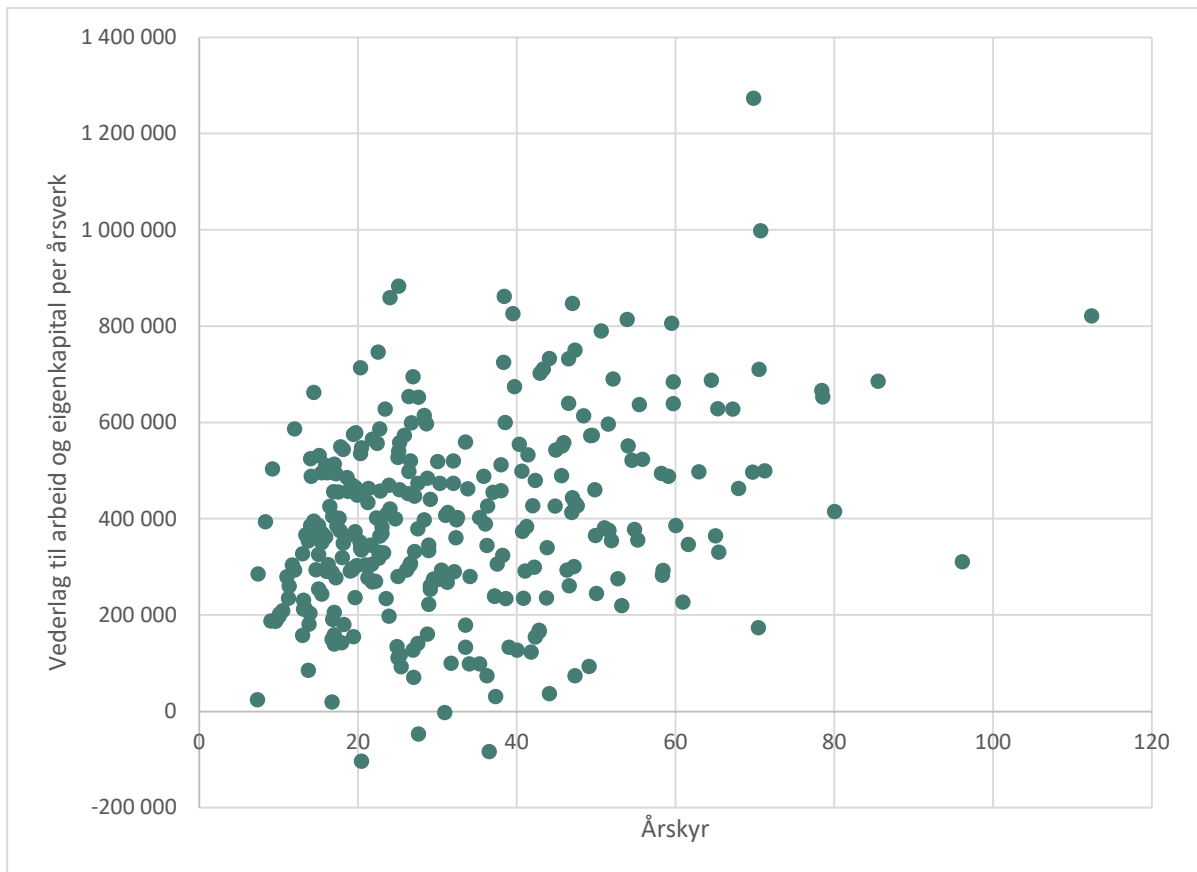
I referansebruksberegningene er sosiale avgifter (arbeidsgiveravgift) en del av posten «leid arbeid». Denne posten er spesifisert under kostnader, men legges til igjen før utregning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk». Ved vurdering av vederlaget er altså leid arbeid og arbeidsgiveravgift behandlet etter samme prinsipp som i totalkalkylen, slik at det ikke skilles mellom leid arbeid og familiens arbeid ved beregning av inntektsnivået.

4 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK

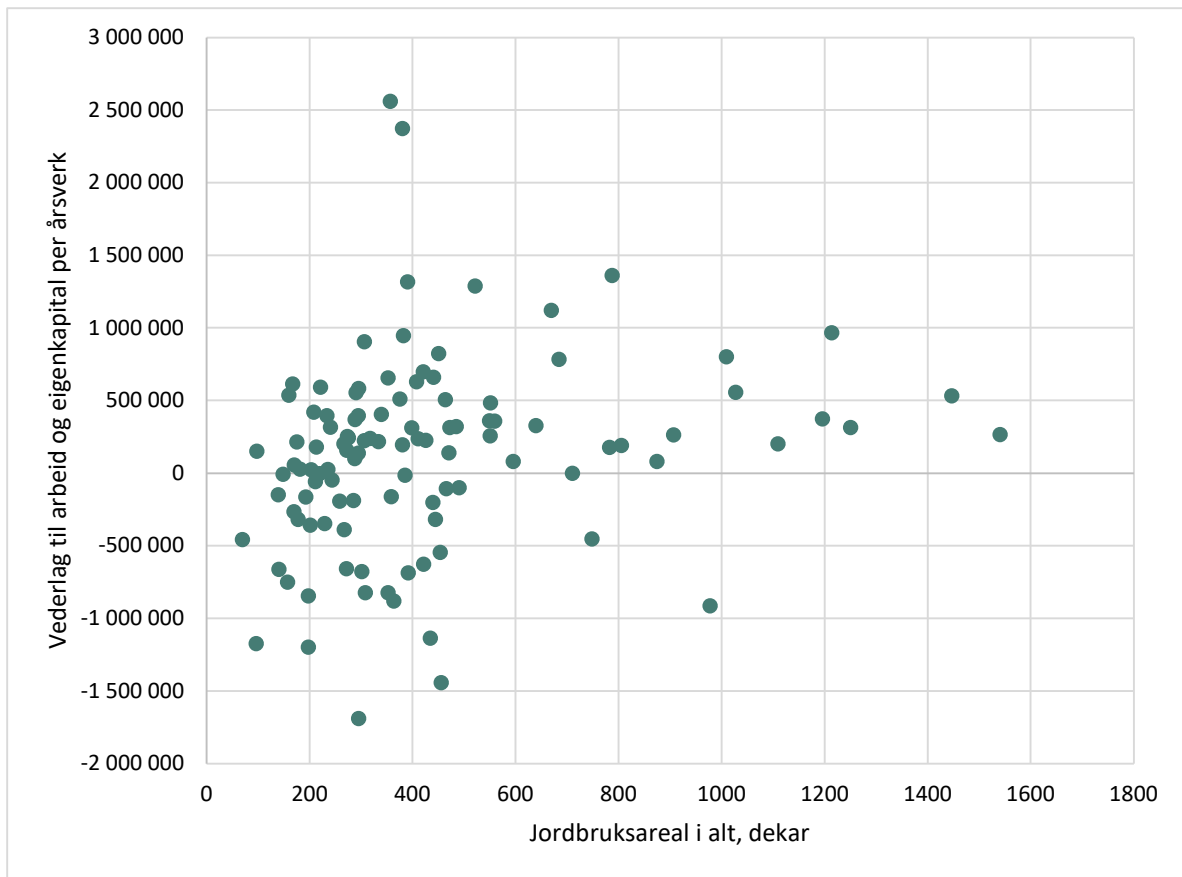
4.1 Generelt

Alle referansebrukene framkommer i utgangspunktet som uveide gjennomsnitt av de driftsgranskingsbrukene som er tatt med i det aktuelle referansebruket. Dette innebærer at det vil være variasjoner i oppnådd resultatmål innenfor de enkelte referansebrukene. Figurene nedenfor illustrerer denne variasjonen for de tre produksjonene melk m/storfeslakt, korn og sau i driftsgranskningene for regnskapsåret 2021, som er det regnskapsmaterialet årets referansebruksberegninger er basert på. Figurene illustrerer dermed variasjonen i oppnådd resultatmål for driftsgranskingsbrukene som i årets beregninger utgjør henholdsvis referansebruk nr. 1, nr. 2 og nr. 3.

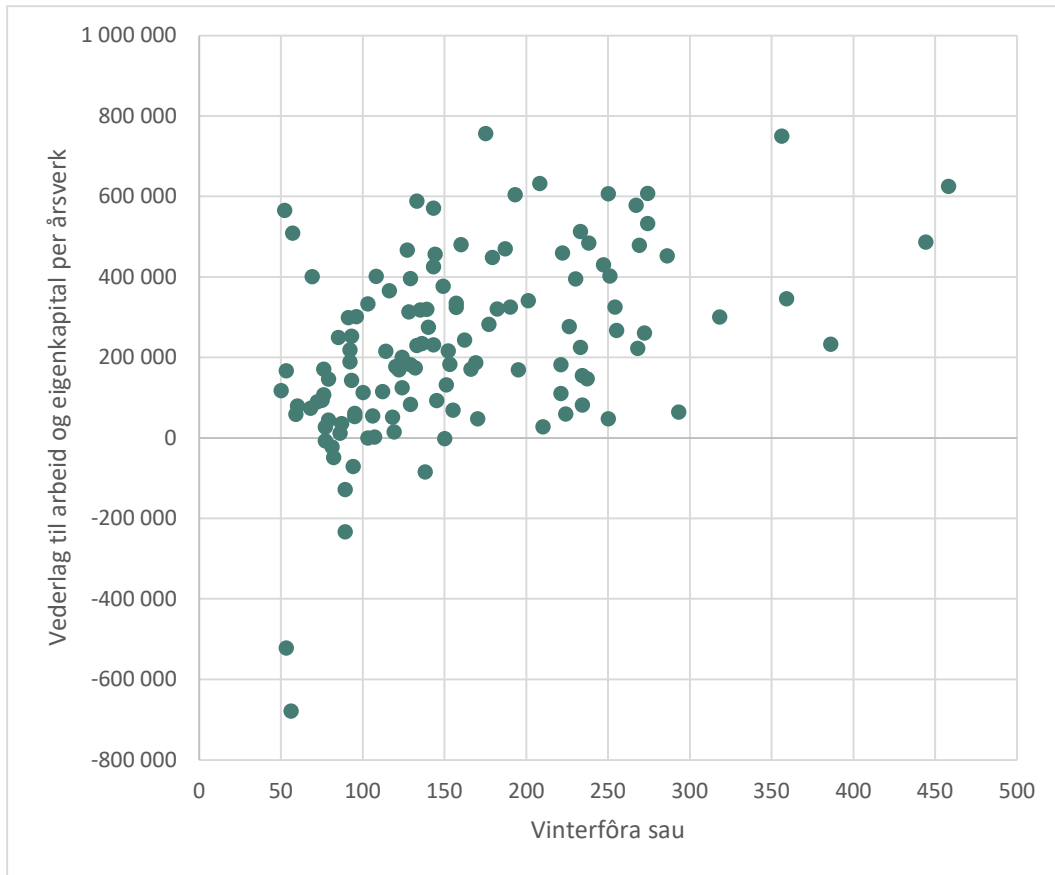
Figurene nedenfor er utarbeidet av NIBIO til presentasjoner av «Driftsgranskinger i jord- og skogbruk - Rekneskapsresultat 2021», publisert av NIBIO i 2023.

Figur 2 Vederlag til arbeid og egenkapital og antall årskyr for 295 driftsgranskingsbruk med driftsformen «produksjon av kumelk og storfeslakt» i «Driftsgranskinger i jord- og skogbruk - Rekneskapsresultat 2021», NIBIO 2023

Figur 3 Vederlag til arbeid og egenkapital og antall dekar jordbruksareal for 107 driftsgranskingsbruk med driftsformen «korndyrking» i «Driftsgranskinger i jord- og skogbruk - Rekneskapsresultat 2021», NIBIO 2023

Figur 4 Vederlag til arbeid og egenkapital og antall vinterfôra sauer for 123 driftsgranskingsbruk med driftsformen «sauehold» i «Driftsgranskinger i jord- og skogbruk - Rekneskapsresultat 2021», NIBIO 2023

For å illustrere spredning i resultatet for alle referansebrukene er det i tabell 9 og tabell 10 vist gjennomsnittlig vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de driftsgranskingsbrukene som har lavere vederlag per årsverk enn medianen og de som har høyere vederlag per årsverk enn medianen for hvert referansebruk. Disse gjennomsnittene er regnet før avlingsnormalisering. Ved odde antall driftsgranskingsbruk bak referansebruket, er bruket med midterste resultat (medianen) utelatt ved beregningen av vederlaget for gruppen av bruk under og over medianen.

Gjennomsnittlig antall årsverk vil være forskjellig i de tre gruppene av driftsgranskingsbruk som utgjør laveste halvdel, høyeste halvdel og hele referansebruket. Vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk for «Referansebruket» (hele gruppen av driftsgranskingsbruk) vil derfor ikke være gjennomsnittet av vederlaget per årsverk for referansebrukets to tilhørende grupper «Laveste halvdel» og «Høyeste halvdel» i tabellene.

Tabell 9. Vederlag til arbeid og egenkapital for gruppen av bruk med resultat under og over medianverdi. Regnskapsåret 2021 før normalisering av avlinger, kroner per årsverk.

	Laveste halvdel	Referanse-bruket	Høyeste halvdel
1 Melk. 33 årskyr, landet	242 960	397 018	556 808
2 Korn. 507 dekar korn, landet	- 179 385	232 117	613 933
3 Sau. 169 vinterfôra sauer, landet	97 484	248 726	392 425
4 Melkeproduksjon geit. 146 årsgeiter, landet	303 346	417 564	535 580
5 Svin/korn. 49 avlssvin + 378 dekar korn, landet	286 462	549 531	768 773
6 Egg/planteprod. 6831 høner + 301 dekar korn, landet	135 435	496 460	751 664
7 Potet/korn. 128 dekar poteter + 284 daa korn, landet	218 137	507 636	726 372
8 Ammeku. 31 ammekyr, landet	67 155	267 238	450 199
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær, landet	292 554	499 018	746 453
10 Grønnsaker. 115 daa grønnsaker + 346 daa korn, landet	175 480	431 483	652 811
11 Fjærfekjøtt/planteprodukter. 126 845 fjærfeslakt, landet	156 040	674 405	1 104 141

Tabell 10. Vederlag til arbeid og egenkapital for gruppen av bruk med resultat under og over medianverdi. Regnskapsåret 2021 før normalisering av avlinger, kroner per årsverk.

	Laveste halvdel	Referanse-bruket	Høyeste halvdel
12 Økologisk melk. 32 årskyr, landet	288 097	448 812	608 614
13 Melk. 16 årskyr, landet	226 820	329 449	451 134
14 Melk. 53 årskyr, landet	295 015	474 033	664 232
15 Melk. 71 årskyr, landet	377 834	567 843	760 770
16 Melk. 42 årskyr, arealsone 1 og 3	290 536	500 289	668 253
17 Melk. 30 årskyr, arealsone 5A	203 344	357 449	521 926
18 Melk. 36 årskyr, arealsone 2	271 977	416 705	574 742
19 Melk. 30 årskyr, arealsone 5B	242 708	383 906	525 496
20 Melk. 44 årskyr, arealsone 4	282 911	401 007	529 256
21 Melk. 29 årskyr, arealsone 6 og 7	254 831	412 543	584 071
22 Korn. 331 dekar korn, Østlandet	- 334 022	142 694	559 189
23 Korn. 782 dekar korn, Østlandet	40 022	335 891	631 069
24 Sau. 159 vinterfôra sauer, arealsone 5A og 5B	85 371	223 653	350 210
25 Sau. 177 vinterfôra sauer, arealsone 6 og 7	122 898	292 247	492 382
26 Sau. 86 vinterfôra sauer, landet	- 17 699	92 125	190 733
27 Sau. 288 vinterfôra sauer, landet	209 372	349 955	539 808
28 Ammeku. 29 ammekyr, «grasområder» (5A, 5B, 6, 7)	104 662	286 244	443 959
29 Ammeku. 35 ammekyr, «kornområder» (1, 3, 4)	25 239	249 424	483 499
30 Ammeku. 45 ammekyr, landet	155 757	327 281	500 325

Referansebruksberegningene begrenser seg til jordbruksdelen av driftsgranskingene, det vil si at andre næringer og privatøkonomi ikke er behandlet.

Driftsgranskingene har, med unntak for arbeidstimer, ikke mengdeopplysninger på kostnadssiden. Oppsplittingen er på noen områder også mindre spesifisert enn på 1990-tallet, bl.a. ved at kraftfôr er samlet på en post.

4.2 Arbeidsforbruk

Antall årsverk på hvert referansebruk er beregnet ut fra uveide gjennomsnittlige registrerte arbeidsforbruk på de driftsgranskingsbrukene som inngår. Det regnes 1845 timer i et årsverk.

4.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og potet

Avlingsnivået for korn og poteter slår mer direkte ut på inntekten enn det avlingsnivået for førvekstene vanligvis gjør. Korn og poteter vil også normalt være utsatt for større avlingsvariasjon fra år til år enn grovførvekstene. Kornavlingene på referansebrukene er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene. Også potetavlingen på referansebrukene 6 og 7 er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene (9 år for referansebruk 6).

Potetavlingen på referansebruk 10 «Grønnsaker» er normalisert med forholdstallet beregnet for referansebruk 7 «Poteter og korn» fordi referansebruk 10, som var nytt i 2021, ikke har mange nok år med egne registrerte potetavlinger.

Tabell 11. Beregnet normalårsavling for poteter på referansebrukene 6, 7 og 10 i 2021. Kg/daa

Referansebruk	Område	2021
6	Landet	2 337 ¹
7	Landet	2 497
10	Landet	3 022 ²

1) Gjennomsnitt av 9 år

2) Beregnet med forholdstallet fra referansebruk nr. 7 på grunn av for få år med egne registrerte potetavlinger

I tabellen under er de beregnede normalårsavlingene for korn for 2021 stilt opp. Avlingene er ikke normalisert når arealet for det enkelte kornslag er mindre enn 5 dekar, og avlingene er bare normalisert for kornslagene bygg, havre og hvete. Enkelte referansebruk som har litt mer enn 5 dekar ett eller få år i 10-årsperioden 2011-2017 og 2019-2021, er ikke normalisert.

Kornavlingene på referansebruk 12 «Økologisk melk» er ikke normalisert. Dette referansebruket har delvis hatt svært lave beregnede avlingstall flere år i 10-årsperioden og i enkelte år mangler det salgsavling for kornarealer. Årsaken kan i begge tilfeller være at kornavling fra disse arealene er brukt til eget fôr. Det kan bli feil å normalisere opp eller ned solgt kornavling samtidig som referansebruket kan ha brukt en del av avlingen for å redusere kostnadene til innkjøpt fôr.

Kornavlingene på referansebruk 10 «Grønnsaker» (som var nytt i 2021) er normalisert med forholdstallene beregnet for referansebruk 2 «Korn», fordi referansebruket ikke har mange nok år med egne registrerte kornavlinger.

Kornavlingene på fjorårets nye referansebruk 29 «Ammeku» for «kornområdene» og referansebruk 30 «Ammeku» er normalisert med forholdstallene beregnet for referansebruk 2 «Korn», fordi de to nye referansebrukene ikke har mange nok år med egne registrerte kornavlinger.

Tabell 12. Beregnet normalårsavling per daa for korn i 2021 på de enkelte referansebruk. Kg korn med 15 prosent vann

Ref. bruk	Bygg	Havre	Hvete
	2021	2021	2021
1	341		
2	428	435	482
5	389	409	479
6	407	411	460
7	493	444	511
8	401	307	
10	434 ¹	561 ¹	488 ¹
11	463	380	448
14	334		307
15	459	450	
16	372	384	365
20	384		
21	247		
22	434	427	446
23	461	451	502
29	375 ¹	362 ¹	286 ¹
30	391 ¹	344	439

1) Beregnet med forholdstallet fra referansebruk nr. 2 på grunn av for få år med egne registrerte kornavlinger

4.4 Avlingsnivået for øvrige vekster

For øvrige vekster benyttes de registrerte avlingstallene i driftsgranskingene direkte.

Oljevekster og frukt er vekster med stor avlingsvariasjon mellom år. Det er ikke registrert avling eller pris i driftsgranskingene, og det er dermed ikke noe grunnlag for å normalisere disse avlingene på referansebrukene.

Spesielt for referansebruk 9 «Frukt og bær», der frukt utgjør en vesentlig del av produksjonsinntekten, betyr regnskapsårets avlingsnivå mye.

Året 2021 var et svært godt avlingsår for frukt. Etter det svake året i 2020 ble det store avlinger for alle fruktarter i 2021. Gunstig klima og lite avling året før var medvirkende årsaker til de gode avlingene. Arealet med plommer fortsatte nedgangen i 2021. Plommeavlingene var svært høye og lå 60 prosent over middelet for de siste ti årene. Epleavlingene var også høye i 2021 og lå 40 prosent over middelet for siste tiåret. Arealet med epler er stigende og var i 2021 det høyeste siden 2004. Pæreavlingene lå 60 prosent over middelet for siste tiåret. Arealet med

pærer har vært stabilt de siste årene. Totalvolumet av pærer er økende. De siste årene er det produsert rundt 400 tonn pærer, mens det lå under 200 tonn i flere år. Avlingene av moreller var også gode i 2021. For moreller var avlingsnivået 36 prosent høyere enn middelet for siste tiåret. Epleavlingene lå på 1 533 kg klasse 1 per dekar i snitt, pæreavlingene lå på 1 039 kg per dekar, plommer 763 kg og moreller 988 kg per dekar (driftsgranskingene).

Framregningen av frukt skjer på grunnlag av verdiposten for sum frukt i normaliserte regnskaper.

4.5 Verdiendring på buskap og varelager

Mengdeendringer på buskap og varelager føres i prinsippet som inntekt, men på grunn av at en holder alle mengder på referansebrukene konstant i framregningsperioden, får en ikke inn mengdeendringer i status. Eventuelle mengdeendringer i basisåret tas derfor ut som salg også i framregningsperioden med samme kvantum som i basisåret.

Det regnes ikke rente på varelager.

5 VOLUMFRAMREGNING PÅ REFERANSEBRUKENE

5.1 Beregningsmetode og forutsetninger

Resultater for referansebrukene er oppgitt for siste regnskapsår i Driftsgranskingene og to framregningsår. Nesten alle resultater er basert på regnskap fra 2021 med prisjusteringer for 2022 og 2023. Bruk i driftsgranskingene har imidlertid også volumutvikling, og for dette er det gjort separate beregninger som tidligere. Mens øvrige resultater er gitt med fast volum og endring i priser, har volumutviklingen faste priser fra 2021 og endring i volum. Siste regnskapsår er sentralt i beregningene, og det kalles her for «basisår».

I 2017 ble det gjort en gjennomgang av metoden for volumframregning. Prinsippene for beregningen av prisfast volumutvikling er likevel uendret. Endringene gjelder i første rekke inflatering til basisår av verdier regnet i løpende priser hentet fra Driftsgranskingene.

For verdier regnet til markedspriser er det benyttet 25 ulike prisindekser for denne inflateringen, og fra alle regnskaper er det plukket ut 25 beløp som inflateres med hver sin indeks. Denne inflateringen kan dermed gjennomføres uavhengig av driftsform. Tidligere ble det benyttet konstruerte indekser med faste vekter som varierte mellom driftsformer. Når det gjelder inntekter fra kornproduksjon forutsettes det som tidligere, at avlingene per dekar vokser i takt med NIBIOs beregninger for normalårsavlinger.

Når det gjelder tilskudd forutsettes det at «faste priser» gjelder tilskuddssatser for basisåret. For pristilskudd forutsettes at relativ volumendring fra regnskapsår til basisår er den samme som for markedsinntektene. Dette gjør det mulig å inflatere pristilskudd ut fra summer av tilskudd og summer av markedsinntekter uten å kjenne satsene.

For direkte tilskudd er heller ikke satsene kjent, men tilskuddssummen er kjent og antall enheter som kvalifiserer for tilskudd er tilnærmet kjent (aktivitetsnivå). Med dette grunnlaget estimeres en modell hvor tilskuddssummene i basisåret forklares av antall enheter og et konstantledd som varierer mellom soner og regioner. Denne modellen gir tilnærmede satser per enhet i basisåret. I sin tur er det da mulig å regne ut tilskudd for regnskapsår regnet i basisårets satser, i det minste på en tilnærmet måte. Det er tatt hensyn til at driftsgranskingene fører direkte tilskudd som inntekt i utbetalingsåret. Grunnlaget for utbetaling finnes derfor i data fra foregående år. Også tidligere ble det gjort beregninger over volumutvikling av direkte tilskudd, men vesentlig mer summarisk.

Det siste bidraget for å kunne finne volumutviklingen for vederlag til arbeid og egenkapital, kommer fra kapitalkostnader, det vil si avskrivninger og renter på lånt kapital. Disse postene ble før 2017 ikke tatt med i volumframregningen, men det er rimelig å vente at kapitalmengden vil kunne øke når brukene øker i størrelse uten tilsvarende økning av arbeidsforbruket. Avskrivningene er regnet fram til basisåret ved hjelp av prisindekser, og gjeldsrenter er regnet fram ved hjelp av nominelle rentesatser. Med denne enkle tilnærmede beregningen kan en i det minste finne konsekvenser av økt mengde realkapital og gjeld.

Beregningene av alle delposter av vederlaget til arbeid og egenkapital regnet i basisårets priser, gir i sin tur grunnlag for å beregne volumutviklingen. Dette er gjort for de driftsformer der en har tilstrekkelig mange observasjoner til å gi pålitelige tall, og også for alle andre driftsformer sett under ett. I 2022 ble kravet om at alle bruk som ligger bak beregningen skal ha hatt samme driftsform i siste åtte år, fjernet. Nå er det tilstrekkelig at brukene har hatt samme driftsform som i basisåret, i til sammen tre foregående år. Eventuelle observasjonsår med andre driftsformer benyttes ikke. Konstantledd som er spesifikke for hvert bruk, sørger for at dette ikke går utover stabiliteten av resultatene. Med dette grepet er det ikke nødvendig å begrense periodelengden til åtte år. En kan bruke tolv år som for normalårsavlingene. Til sammen gir dette et bedre beregningsgrunnlag og litt sikrere resultater fordi både antall observasjoner per år og antall år er økt.

I tabellen nedenfor er vist antallet bruk det siste året som utgjør grunnlaget for beregningene for de seks driftsformene en har gjort beregningene for. Antall bruk varierer som nevnt nå mellom år.

Tabell 13. Antall bruk med i beregningene siste år i perioden

Driftsform	Referansebruk	2021
Melk og storfeslakt	1	202
Korn	2	66
Sau	3	67
Korn/gris	5	22
Ammeku	8	47
Øvrige produksjoner/kombinasjoner	4, 6, 7, 9, 10, 11	165

Volumframregningene fra regnskapsåret 2021 er i utgangspunktet gjort for referansebruk 1 (melk), 2 (korn), 3 (sau), 5 (korn/gris), 8 (ammeku) og øvrige produksjoner og kombinasjoner. Beregningsresultatene for disse referansebrukene er så brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for de andre referansebrukene med tilsvarende produksjon. Referansebrukene 12–21 regnes forholdsvis ut fra volumframregningene for melk (nr. 1). Referansebrukene 22 og 23 regnes ut fra volumframregningene for korn (nr. 2). Referansebrukene 24–27 regnes ut fra volumframregningene for sau (nr. 3). Referansebruk 28–30 regnes ut fra volumframregningene for ammeku (nr. 8).

5.2 Skift i volumutviklingen

Det kan være et problem at den beskrevne metoden forholdsvis sent fanger opp endringer i volumutviklingen. Å regne trend for en registrert volumutvikling på brukene i perioden 2010–2021 kan gi et dårlig bilde av volumutviklingen i perioden 2021–2023, dersom en får et skifte i produksjonsteknikk eller produksjonstilpasning som gir et brudd i en trend en har hatt noen år.

I årets beregninger er trendframregning av 2021 en utfordring i melkeproduksjonen. Forholdstallet for kumelk i kvoteordningen var 1,07 for 2021, ble satt ned til 0,99 for 2022 og er satt ytterligere ned til 0,95 for 2023. Budsjettnemnda har i år vurdert produksjonen kumelk til å være så spesielt påvirket av denne volumutviklingen at referansebrukene med melk i årets beregninger er behandlet forskjellig fra de øvrige referansebrukene. Basisåret (regnskapsåret) 2021 er beholdt uendret mens det er gjort justeringer i begge de to framregningsårene 2022 og 2023. Justeringsfaktorene er beregnet på grunnlag av endringen av forholdstallet og endringen i kvotefyllingen fra basisåret 2021 til 2022 og 2023. Fra 2021 til 2022 er det i beregningene brukt en justeringsfaktor på 0,948. Fra 2021 til 2023 er den tilsvarende justeringsfaktoren 0,903. Fra 2022 til 2023 blir justeringsfaktoren da 0,952. Justeringsfaktorene er lagt inn for mengden omsatt melk på inntektsposten «Storfe, melk» og i framregningen av pristilskuddsposten «Distriktstilskudd melk, ku». På kostnadssiden er det lagt inn tilsvarende justeringer av de to variable kostnadspostene «Kraftfôr» og «Annet innkjøpt fôr» i de to framregningsårene 2022 og 2023. De ulike framregningssatsene er vist tabell 36 i kapittel 8.1.

Det er i totalalkyleberegningene registrert relativt stor volumnedgang for handelsgjødsel fra 2021 til de to framregningsårene 2022 og 2023. I årets referansebruksberegninger er derfor handelsgjødsel på referansebrukene med et vesentlig omfang av grovfôrbasert eller annet husdyrhold, regnet fram med utviklingen i verdien (= volum x pris) for sum handelsgjødsel i totalalkylen i stedet for bare med prisutviklingen, slik prinsippet er for normale år. Dette er gjort på referansebrukene nr. 1, 3–6, 8, 11–21 og 24–30. De øvrige

referansebrukene er regnet fram med prisutviklingen for sum handelsgjødsel, som tidligere år. Budsjettnemnda antar at volumnedgangen i hovedsak har skjedd på foretak med tilgang på husdyrgjødsel. I praksis vil det være store forskjeller mellom enkeltforetak avhengig av gjødselprisene på tidspunktet gjødsla ble kjøpt inn. Referansebrukenes beregningene tar utgangspunkt i gjennomsnittlig gjødselpris for deltakerbrukene. Årets framregningssatser går fram av tabell 36 i kapittel 8.1.

Det er ikke spesielle andre skift en har tatt hensyn til i årets beregninger.

5.3 Resultat av volumframregningen på referansebrukene

I tabellen nedenfor er resultater for volumframregningene for referansebruk 1, 2, 3, 5, 8 og samlet for øvrige (4, 6, 7, 9, 10 og 11) vist. Utslaget per årsverk per år er vist i kolonnen lengst til høyre.

Tabell 14. Volumendringer, i 2021-priser og 1845 timer per årsverk

	Trend (årlig endring, 2021-priser)							Per årsverk		
	Plante- prod. kr/bruk	Husdyr- prod. kr/bruk	Direkte tilskudd kr/bruk	Kostnader eks. kapital kr/bruk	Avskriv- ninger kr/bruk	Gjelds- renter kr/bruk	Arbeids- forbruk timer/bruk	Inntekter minus kostnader kr/bruk	Med effekt av endret arbeidsforbr. kr/årsverk	
Melk og storfeslakt	1	1 300	47 600	10 500	39 600	13 500	3 500	11	2 800	200
Korn	2	9 300	100	2 000	3 900	1 600	-300	2	6 200	12 900
Sau	3	500	7 500	2 900	500	3 100	-700	-22	8 000	8 700
Korn/svin	5	8 800	59 700	2 300	21 800	1 600	-1 500	1	48 900	29 400
Ammeku	8	1 700	20 600	6 200	14 400	8 300	1 400	6	4 400	2 900
Øvrige		1 600	49 600	6 500	32 900	11 300	1 000	-14	12 500	17 600

I de to tabellene nedenfor er vist utslag av volumframregningene på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Tallene er regnet om i henholdsvis 2022-priser og 2023-priser.

Tabell 15. Utslag av volumframregninger fra regnskapsåret 2021 på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kroner per årsverk

		2022	2023
1	Melk. 33 årskyr	Landet	- 200 - 5 200
2	Korn. 507 dekar korn	Landet	18 600 37 900
3	Sau. 169 vinterfôra sauer	Landet	10 100 21 100
4	Melkeproduksjon geit. 146 årsgeiter	Landet	9 900 11 700
5	Svin og korn. 49 avlssvin + 378 dekar korn	Landet	34 000 78 300
6	Egg og planteprodukter. 6831 høner + 301 dekar korn	Landet	10 400 18 300
7	Poteter og korn. 128 dekar poteter + 284 dekar korn	Landet	15 400 27 200
8	Ammeku. 31 ammekyr	Landet	4 100 8 800
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	10 900 22 400
10	Grønnsaker. 115 dekar grønnsaker + 346 dekar korn	Landet	9 700 18 100
11	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 126 845 fjørfeslakt	Landet	23 400 38 700

Tabell 16. Utslag av volumframregninger fra regnskapsåret 2021 på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kroner per årsverk

		2022	2023
12	Økologisk melk. 32 årskyr	Landet	- 200 - 5 900
13	Melk. 16 årskyr	Landet	- 100 - 4 300
14	Melk. 53 årskyr	Landet	- 200 - 6 200
15	Melk. 71 årskyr	Landet	- 300 - 7 500
16	Melk. 42 årskyr	Arealsoner 1 og 3	- 200 - 6 600
17	Melk. 30 årskyr	Arealsoner 5A	- 200 - 4 700
18	Melk. 36 årskyr	Arealsoner 2	- 200 - 5 500
19	Melk. 30 årskyr	Arealsoner 5B	- 200 - 5 000
20	Melk. 44 årskyr	Arealsoner 4	- 200 - 5 300
21	Melk. 29 årskyr	Arealsoner 6 og 7	- 200 - 5 400
22	Korn. 331 dekar korn	Østlandet	16 800 34 100
23	Korn. 782 dekar korn	Østlandet	27 600 56 000
24	Sau. 159 vinterfôra sauer	Arealsoner 5A og 5B	9 100 18 900
25	Sau. 177 vinterfôra sauer	Arealsoner 6 og 7	11 900 24 700
26	Sau. 86 vinterfôra sauer	Landet	3 800 7 800
27	Sau. 288 vinterfôra sauer	Landet	14 300 29 600
28	Ammeku. 29 ammekyr	«Grasområder» (5A, 5B, 6 og 7)	4 400 9 400
29	Ammeku. 35 ammekyr	«Kornområder» (1, 3 og 4)	3 900 8 300
30	Ammeku. 45 ammekyr	Landet	5 100 10 800

Beregningsresultatet for referansebruk 2 er brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for referansebruk 22 og 23. Årsaken til sterkere positiv volumframregning per årsverk for referansebruk 23 sammenlignet med 22 er at vederlaget for disse to uten inntektsverdi av jordbruksfradraget er henholdsvis 438 300 kroner per årsverk og 266 400 kroner per årsverk.

6 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE

6.1 Korn

Registrert oppnådd pris på det enkelte referansebruk ligger til grunn.

Prisene for korn og oljefrø til modning regnes fram med de absolutte prisendringene i normaliserte regnskaper. I enkelte år blir det gjennomført pristrekk for korn på grunn av overproduksjon. Å regne fram på grunnlag av totalkalkylen vil kunne gi feil inntektsutvikling på referansebrukene når kornavlingene samtidig skal normaliseres.

Korn- og oljefrøprisene i det normaliserte regnskapsåret 2021 er lik den beregnede budsjettprisen for 2022 før avtale. Denne er igjen lik avtalt basispris for kornåret 2021/2022. Eventuelle pristrekk for overproduksjon blir holdt utenfor. På samme måte blir korn- og oljefrøprisene i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2022 lik budsjettprisen for 2023 før avtale. For det normaliserte budsjettåret 2023 blir det i forhandlingsmaterialet brukt like korn- og oljefrøpriser som i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2022.

6.2 Poteter

Det er brukt registrert pris for poteter i regnskapsåret på alle referansebrukene. Potetprisen er regnet fram med den absolutte prisendringen for «Sum poteter» i normaliserte regnskaper.

Det er grunn til å tro at de oppnådde prisene det enkelte år i en viss grad vil variere med totalavlingen for landet. Totalavlingen er videre et produkt av både areal og avlingsnivå. Potetprisene her i landet kan også delvis være avhengig av potethøsten i andre land i det enkelte år. Det er derfor ikke opplagt at en potetpris regnet fram på grunnlag av oppnådde priser tidligere år, vil gi en riktig normalpris for regnskapsåret. En vurdering i 2001 av ulike sammenhenger der priser, avlingsnivå og totalavlinger for poteter fra driftsgranskingene, totalkalkylens ordinære og normaliserte regnskaper ble satt opp, viste ingen entydige sammenhenger mellom priser og avlingstall eller totalproduksjon. Prisnivået i driftsgranskingene viste relativt godt samsvar med prisnivået for posten «Sum poteter» i totalkalkylens ordinære og normaliserte regnskaper.

6.3 Melkeprisen

Melkeprisen i 2021 framkommer som gjennomsnittlige registrerte priser på de driftsgranskingsbrukene som inngår i referansebruket. Prisene er uten pristilskudd, dvs. at grunntilskudd og distriktstilskudd er skilt ut.

Framregningen fra 2021 blir gjort på grunnlag av utviklingen i totalkalkylens melkepris. I totalkalkylen føres etterbetalingen på det året den er opptjent. Det betyr at etterbetalinger som ble utbetalt til melkeprodusentene for eksempel i 2022, i totalkalkylen er ført som etterbetaling i 2021 (opptjeningsåret). Det ble fra og med beregningene i 2011 vedtatt å korrigere for denne ulike periodiseringen av etterbetalingene ved framregningen av melkeprisen i referansebruksberegningene.

Tabellen nedenfor viser melkeprisen og den ulike periodiseringen av etterbetalingene i de to beregningssystemene for årene 2017-2023. For 2023 er melkeprisen på referansebruk nr. 1 avrundet 4 øre lavere enn i Totalkalkylen, hovedsakelig på grunn av ulik periodisering av etterbetalinger.

Tabell 17. Melkepris og periodisering av etterbetaling. Kroner per liter

	2017	2018 ¹	2019	2020	2021	2022	2023
Melkepris i total kalkylen	5,59	5,71	5,45	5,69	6,20	6,09	6,09
Herav etterbetaling	0,57	0,57	0,43	0,76	0,98	0,685	0,63
Melkepris referansebruk nr. 1	5,64	5,65 ¹	5,53	5,30	5,88	6,29	6,05
Herav etterbetaling	0,66	0,57	0,57	0,43	0,76	0,98	0,685

1) Det ble ikke gjort ordinære referansebruksberegninger i 2020 med 2018 som basisår. Melkeprisen her i tabellen er derfor oppnådd gjennomsnittspris for alle melkebrukene i driftsgranskingene for regnskapsåret 2018. Denne vil normalt være lik melkeprisen på referansebruk nr. 1 med tilsvarende basisår.

Tabellene under viser framregningen av melkeprisen (avrundet til nærmeste hele øre) på referansebruk nr. 1 i årets beregninger.

Tabell 18. Melkeprisen på referansebruk 1 i 2021 og 2022. Kroner per liter

	2021	Utvikling fra 2021 til 2022	2022
Melkepris referansebruk nr. 1	5,88		
+ endring melkepris, total kalkylen		+ (- 0,11)	
- endring i etterbetaling, total kalkylen		- (- 0,30)	
+ endring i etterbetaling, driftsgranskingene		+ (+ 0,22)	
= korrigeret utvikling fra 2021 til 2022		= (+ 0,41)	
Melkepris referansebruk nr. 1			6,29

Tabell 19. Melkeprisen på referansebruk 1 i 2022 og 2023. Kroner per liter

	2022	Utvikling fra 2022 til 2023	2023
Melkepris referansebruk nr. 1	6,29		
+ endring melkepris, total kalkylen		+ (+ 0,00)	
- endring i etterbetaling, total kalkylen		- (- 0,06)	
+ endring i etterbetaling, driftsgranskingene		+ (- 0,30)	
= korrigeret utvikling fra 2022 til 2023		= (- 0,24)	
Melkepris referansebruk nr. 1			6,05

Pristillegget til produsent for økologisk produsert melk ble økt fra 75 øre per liter i første halvår 2021 til 85 øre per liter fra 1. juli 2021. Pristillegget var 85 øre per liter i hele 2022 og er videreført uendret i 2023.

6.4 Kjøtt

For kjøtt regner en med de samme endringer i prisene i absolutte tall som beregnet i total kalkylen. Prisene i driftsgranskingene er eksklusive grunntilskudd og distriktstilskudd.

Livdyrprisene regnes fram med samme prosentvise endring som i kjøttprisen for vedkommende dyreslag (voksne dyr).

6.5 Ull

En regner med samme endringer i ullprisen på referansebrukene som i totalkalkylen.

6.6 Annet

På samme måte som i totalkalkylen, er det i framregningen brukt KPI fra SSB på 5,8 prosent fra 2021 til 2022 og et anslag for KPI fra SSB på 5,0 prosent fra 2022 til 2023. I relative tall blir dette:

$$2021 = 100,0 \quad 2022 = 105,8 \quad 2023 = 111,1$$

Strømprisen i 2020 og tidligere år var relativt lik i hele landet. I 2021, 2022 og 2023 har det i perioder vært store forskjeller mellom Sør-Norge og Nord-Norge. For å markere denne forskjellen er kostnadsposten «Elektrisk kraft» regnet fram spesielt for referansebrukene der enten alle deltakerbrukene har «lav strømpris» eller alle har «høy strømpris». Lav strømpris gjelder strømprisområdene No3 Midt-Norge og No4 Nord-Norge. Dette gjelder referansebrukene nr. 20, 21 og 25. Høy strømpris gjelder strømprisområdene No1 Øst-Norge, No2 Sør-Vest-Norge og No5 Vest-Norge. Dette gjelder referansebrukene nr. 16, 18, 22 og 23. Øvrige referansebruk er regnet fram med strømprisutviklingen i Totalkalkylen som tidligere år. Framregningssatsene går fram av tabell 36 i kapittel 8.1.

For referansebruk nr. 11 med fjørfekjøtt brukes det mye gass til oppvarming. Dette er i hovedsak ført på kostnadsposten «Andre forbruksartikler» som normalt regnes fram med konsumprisindeksen. I årets beregning er 50 prosent av denne kostnadsposten på referansebruk nr. 11 regnet fram med prisutviklingen for «Gass i veksthus».

7 TILSKUDD

Alle utbetalte produksjonstilskudd, pristilskudd og refusjonsbeløp inngår med faktisk registrerte regnskapstall på referansebrukene i basisåret. Utviklingen i vedtatte eller eventuelt utbetalte tilskudds- og refusjonssatser blir brukt for å regne fram de tilsvarende ordningene på referansebrukene til framregningsårene. Nedenfor er det tatt med en kort kommentar og satser for de viktigste av ordningene som inngår i referansebruksberegningene.

7.1 Pristilskudd

7.1.1 Grunntilskudd

I beregningene har en lagt til grunn de vedtatte satsendringene for grunntilskudd kjøtt. De vedtatte gjennomsnittlige satsene er vist i tabellen nedenfor. For geitemelk utbetales vedtatte satser vist i tabellen.

Tabell 20. Satser for grunntilskudd melk og kjøtt. Øre per liter og øre per kg

	2021	2022	2023
Geitemelk	336,00	346,00	346,00
Sauerkjøtt	381,00	381,00	381,00
Geitekjøtt	515,00	515,00	515,00

7.1.2 Distriktstilskudd melk

Distriktstilskudd for melk varierer med referansebrukenes geografiske plassering. Satsene er som vist i tabellen nedenfor.

Tabell 21. Satser for distriktstilskudd. Øre per liter

Sone	2021	2022	2023
A ¹	0	0	0
B	12	12	15
C	37	37	38
D	57	57	60
E	64	64	67
F	73	73	76
G	101	101	107
H	122	122	128
I	180	180	186
J	189	189	195

1) Omfatter landet utenom sonene B-J

7.1.3 Distriktstilskudd kjøtt og egg

Satsene er vist i tabellene nedenfor.

Tabell 22. Satser for distriktstilskudd kjøtt av storfe og geit. Øre per kg

Sone	2021	2022	2023
1	0	0	0
2	525	525	525
3	805	805	805
4	1 180	1 180	1 280
5	1 240	1 240	1 340

Tabell 23. Satser for distriktstilskudd kjøtt av sau. Øre per kg

Sone	2021	2022	2023
1	0	0	0
2	525	525	525
3	805	805	805
4	1 390	1 390	1 490
5	1 440	1 440	1 540

Tabell 24. Satser for distriktstilskudd kjøtt av gris. Øre per kg

Sone	2021	2022	2023
1	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4 (unntatt sone 4 i Troms i 2022 og 2023)	510	510	560
4 i Troms		600	650
5	540	600	650
Agder, Vestland, Møre og Romsdal	110	110	110

Det blir dessuten gitt distriktstilskudd for egg i Nord-Norge, Trøndelag og på Vestlandet med unntak av Rogaland. Ved jordbruksoppkjøret i 2015 ble satsene for Vestlandet og Nord-Norge beholdt uendret på henholdsvis 45 øre og 120 øre per kg mens distriktstilskudd til egg i Trøndelag ble avvirket. Ved jordbruksoppkjøret i 2016 ble satsen for Vestlandet redusert med 20 øre til 25 øre per kg og satsen for Nord-Norge redusert med 45 øre til 75 øre per kg. Ved jordbruksoppkjørene i 2017-2021 er begge satsene beholdt uendret. Satsen er lik i alle soner innenfor det enkelte distrikt. Ved jordbruksoppkjøret i 2022 ble satsen for Vestlandet økt med 13 øre til 38 øre per kg og satsen for Nord-Norge økt med 50 øre til 125 øre per kg.

7.1.4 Kvalitetstilskudd storfekjøtt

Ved jordbruksoppkjøret i 2013 ble det etablert et nytt kvalitetstilskudd for alt storfeslakt med kvalitet O og bedre, med unntak av slaktekategorien «Ku». Det nye tilskuddet blir utbetalt til

produsent via slakteriene for slakt levert fra og med januar 2014. Ved jordbruksoppkjøret i 2016 ble tilskuddssatsen for kvalitet O redusert med 1,0 krone per kg samtidig som satsen for kvalitet O+ og bedre ble økt med 3,0 kroner per kg. Ved jordbruksoppkjøret i 2017 ble tilskuddssatsen for kvalitet O redusert med 50 øre per kg og satsen for kvalitet O+ og bedre ble økt med 50 øre per kg. Samtidig ble det, i tillegg til gjeldende krav om kvalitetsklasse for kjøttfylde, innført et kvalitetskrav om fettklasse 4- eller lavere for slakt levert fra og med 1. januar 2018. Ved jordbruksoppkjøret i 2018 ble tilskuddssatsene beholdt uendret samtidig som slaktekategorien «Okse» ble fjernet fra tilskuddsgrunnlaget av hensyn til WTO-forpliktelsene for utforming av blå støtte. Ved jordbruksoppkjørene i 2019-2021 ble satsene beholdt uendret. Ved jordbruksoppkjøret i 2022 ble begge tilskuddssatsene økt med 3,0 kroner per kg.

Tabell 25. Sats for kvalitetstilskudd storfekjøtt. Kroner per kg

	2021	2022	2023
Storfeslakt ¹ , kvalitet O+ og bedre og fettgruppe 4- eller lavere	7,50	7,50	10,50
Storfeslakt ¹ , kvalitet O og fettgruppe 4- eller lavere	2,50	2,50	5,50

1) Med unntak av slaktekategoriene «Okse» og «Ku» utenom «Ung ku»

7.1.5 Tilskudd for lammeslakt og kjeslakt

Tilskudd for lammeslakt ble etablert for slakt av kvalitet O eller bedre. Tilskuddet ble tidligere utbetalt som et produksjonstilskudd etter søknad, med grunnlag i antall dyr solgt til slakteri foregående år. Ved jordbruksoppkjøret i 2015 ble tilskudd til lammeslakt endret fra å være et produksjonstilskudd til å bli utbetalt til produsent med slakteoppkjøret via godkjent slakteri. I omleggingsåret 2016 ble lammeslaktstilskuddet utbetalt med halv sats som et produksjonstilskudd med grunnlag i antall lam levert til slakt i kalenderåret 2015, og halv sats via slakteri til produsent for lam levert til slakt i kalenderåret 2016. I 2017 ble hele tilskuddssatsen utbetalt til produsent med slakteoppkjøret via godkjent slakteri. Omleggingen av tilskuddsforvaltningen omfattet også tilskuddet til kjeslakt og tillegget for økologiske lammeslakt. Ved jordbruksoppkjøret i 2017 ble kravet om kvalitetsklasse for kjøttfylde hevet til O+ for lammeslakt levert fra og med 1. juli 2017. Ved jordbruksoppkjøret i 2018 ble tilskuddssatsen for lammeslakt redusert med 50 kroner per slakt. Ved jordbruksoppkjørene i 2019-2021 ble både tilskuddssatsene for lam- og kjeslakt og tillegget for økologiske lammeslakt beholdt uendret. Ved jordbruksoppkjøret i 2022 ble satsen for kvalitetstilskudd lammeslakt økt med 75 kroner per slakt, tillegget for økologiske lammeslakt økt med 10 kroner per slakt og satsen for tilskudd til kjeslakt økt med 50 kroner per slakt.

Tabell 26. Sats, tilskudd for lammeslakt og kjeslakt. Kroner per slakt

	2021	2022	2023
Lammeslakt, kvalitet O+ og bedre	450	450	525
Tillegg økologisk lammeslakt, kvalitet O+ og bedre	40	40	50
Kjeslakt med slaktevekt over 3,5 kg	300	300	350

7.2 Driftstilskudd per foretak

Driftstilskuddet gis til foretak med ku- eller geitemelkproduksjon og til foretak med spesialisert kjøttfeproduksjon. Foretak med kumelkproduksjon og ammekyr (av minst 50 prosent

kjøttferase) i spesialisert kjøttfeproduksjon, skal kunne motta driftstilskudd for begge produksjoner.

Tabell 27. Driftstilskudd per foretak. Kroner per foretak per år og kroner per dyr per år

	2021	2022	2023
<i>Kumelk, 5 kyr eller flere, kroner per foretak</i>			
Arealzone 2	154 550	164 550	238 050
Arealzone 1, 3 og 4	158 550	168 550	242 050
Arealzone 5	181 300	195 300	268 800
Arealzone 6 og 7	189 550	203 550	277 050
<i>Geitemelk, 27 geiter eller flere, kroner per foretak</i>	189 310	189 310	262 810
<i>Kumelk, færre enn 5 kyr, kroner per melkeku</i>			
Arealzone 2	30 910	32 910	47 610
Arealzone 1, 3 og 4	31 710	33 710	48 410
Arealzone 5	36 260	39 060	53 760
Arealzone 6 og 7	37 910	40 710	55 410
<i>Geitemelk, færre enn 27 geiter, kroner per geit</i>	7 011	7 011	9 734
<i>Spesialisert kjøttfeproduksjon</i>			
40 ammekyr eller flere, kr per foretak, arealzone 1-4	136 560	146 560	230 560
40 ammekyr eller flere, kr per foretak, arealzone 5-7	179 520	193 520	297 520
6-39 ammekyr, kroner per ammeku ¹ , arealzone 1-4	3 414	3 664	5 764
6-39 ammekyr, kroner per ammeku ¹ , arealzone 5-7	4 488	4 838	7 438

1) Regnet fra første ammeku

7.3 Tilskudd til små og mellomstore melkebruk

Ved jordbruksoppjøret i 2018 ble det innført et eget husdyrtilskudd for små og mellomstore melkebruk. Foretaket må ha seks melkekyr for å være tilskuddsberettiget. Fra og med seks melkekyr ble det i 2019 gitt et tilskudd på 1 400 kroner per melkeku (regnet fra første melkeku) opp til og med 23 melkekyr. Maksimalt tilskudd i 2019 ble da 32 200 kroner per foretak. Deretter (for melkebruk med flere enn 23 melkekyr) ble beregnet tilskudd i 2019 redusert med 1 150 kroner per melkeku slik at tilskuddet ble null for foretak med 51 eller flere melkekyr. Tabellen nedenfor viser de tilsvarende satsene for 2020-2022.

Tabell 28. Tilskudd til foretak med 6 – 50 melkekyr. Kroner per ku per år

Antall melkekyr	2021	2022	2023
1 – 23	1 650	1 650	2 490
24 – 50	- 1 355	- 1 355	- 2 045

7.4 Tilskudd til husdyr

Tilskudd til husdyr blir avgrenset til et maksimalt beløp per foretak. For husdyrtilskudd, inklusive tilskudd til små og mellomstore melkebruk, var maksimalbeløpet 530 000 kroner per

foretak for utbetalingene i 2020, 2021 og for den ordinære utbetalingen i februar 2022. Maksimalbeløpet per foretak ble midlertidig suspendert for den ekstra engangsutbetalingen av husdyrtilskudd i september 2022, som ble avtalt ved jordbruksoppgjøret 2022 (som en del av kompensasjonspakken for inntektssvikten i 2022), og for søknadsomgangene i 2022 med utbetaling i 2023. Fra og med 2014 ble tilskudd til lamme- og kjeslakt skilt ut som en egen produksjonstilskuddsordning som ikke lenger skal omfattes av maksimalbeløpsavgrensingen for tilskudd til husdyr.

Tilskudd til husdyr ble til og med i 2017 utbetalt to ganger i året etter søknad 20.01. og 20.08. Ved søknad 20.08. kom utbetalingene først i februar neste år. Tilskudd til husdyr etter jordbruksoppgjøret 2016/2017 ble derfor først utbetalt i 2017 når det gjaldt tilskuddet fra 01.07.2016, mens endringene i tilskudd til husdyr med virkning for tellingen per 31.12.2016 ble tatt med i tilskuddet for andre halvår 2017.

Fra mai 2017 trådte et nytt produksjonstilskuddssystem i kraft. I det nye produksjonstilskuddssystemet er det to søknadsfrister og to telledatoer per år. Søknadsfristene er 15. mars (med telledato 1. mars) og 15. oktober (med telledato 1. oktober), med unntak av i overgangsåret 2017. I overgangsåret 2017 var første søknadsfrist 15. mai, med telledato 1. mai, og andre søknadsfrist 29. oktober, med telledato 1. oktober. I det nye produksjonstilskuddssystemet er det bare én utbetaling i året, i februar året etter de to søknadsomgangene. Første utbetaling etter det nye produksjonstilskuddssystemet var i februar 2018.

I tabellen under er det oppgitt utbetalte satser for årene 2021-2023.

Tabell 29. Tilskudd til husdyr 2021, 2022^{1,2} og 2023

Dyreslag	Intervall	Sats, kroner per dyr per år			
		2021	2022 ¹	2022 ²	2023
Melkeku	1 – 14	4 888	5 328	1 430	6 103
	15 – 30	3 282	3 722	1 430	4 497
	31 – 50	1 820	2 260	1 430	3 035
	>50	1 050	1 490	1 430	2 265
Storfe	Alle dyr	770	798	179	1 198
Melkegeit	1 – 125	1 652	1 702	450	1 702
	>125	638	688	450	688
Ammeku	1 – 50	4 180	4 290	800	5 290
	>50	770	880	800	1 330
Sau ³ og ammegeit, født året før eller tidligere	1 – 75	883	985	200	1 885
	76 – 150	883	985	200	1 435
	>150	194	209	200	209
Avlsgris Sør-Norge ⁴	1 – 35	498	498	75	498
Avlsgris Jæren	1 – 35	350	350	75	350
Avlsgris Nord-Norge	1 – 35	776	776	75	776
Slaktegris ⁴	1 – 1400	14	14	7	14
Slaktegris Jæren	1 – 1400	10	10	7	10
Verpehøner Sør-Norge ⁵	1 – 1000	11	11	7	11
Verpehøner Nord-Norge ⁵	1 – 1000	25	25	7	25
Verpehøner, alle fylker ⁵	1001 – 5000	11	7	7	11
Verpehøner, alle fylker ⁵	5001 – 7500		7	7	11
Slaktekylling	Alle dyr			0,85	

- 1) Satsene for 2022 i denne kolonnen inkluderer resultatet av tilleggsforhandlingene i slutten av oktober 2021
- 2) Satser for den ekstraordinære engangsutbetalingen av produksjonstilskudd som ble avtalt i jordbruksoppgjøret 2022
- 3) Sau uavhengig av driftsform (inklusive også utegangersau)
- 4) Unntatt Jæren
- 5) Dyretallet overstiger begrensninger i WTO-avtalen (blå boks). For utbetalingen i 2023 får alle foretak en reduksjon i antall verpehøner med faktor 0,8839 innenfor intervallet 1-7500. Reduksjonen gjøres fra det øverste intervallet.

Satsene for tilskudd til økologisk husdyrproduksjon er vist i tabellen nedenfor, med utbetalte satser for de to regnskapsårene og vedtatte satser for budsjettåret. Satsene blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for tilskudd til husdyr som er oppgitt i tabell 29 over.

**Tabell 30. Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon 2021, 2022 og 2023.
Kroner per dyr per år**

	2021	2022	2023
Dyreslag			
Melkeku	3 500	3 600	4 100
Ammeku	2 400	2 500	3 000
Andre storfe	730	730	730
Sau og melkesau	462	500	500
Melkegeit	315	353	353
Ammegeit	265	265	265
Avlsgris	517	517	517
Slaktegris	315	315	315

7.5 Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra driftsgranskingsbrukene direkte i referansebrukssystemet. Ordningen har vært dyretallsbasert siden 01.01.1996.

Ved jordbruksoppjøret i 2014 ble det maksimale utbetalingsbeløpet hevet til 73 500 kroner per foretak og satsene per dyr økt med 2,1 prosent. For melkeku og melkegeit/melkesau ble det imidlertid samtidig gjort en justering av satsene slik at struktur differensieringen ble fjernet. Dette resulterte i en reduksjon av satsen for de første 8 melkekyrne og de første 40 melkegeitene/melkesauene per foretak. Ved oppjøret i 2014 ble dessuten utegangersau tatt inn i refusjonsordningen og likestilt med sau i tradisjonell drift.

Ved jordbruksoppjøret i 2020 ble maksimalbeløpet hevet til 85 800 kroner per foretak, ved jordbruksoppjøret i 2021 til 87 800 kroner og ved jordbruksoppjøret i 2022 til 96 580 kroner per foretak.

7.6 Refusjon av avløserutgifter ved sykdom m.v.

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra driftsgranskingsbrukene direkte i referansebrukssystemet. Maksimalt refusjonsbeløp per dag fastsettes for husdyrbrukere ut fra beregnet maksimalt refusjonsbeløp i ordningen med refusjon av avløserutgifter for ferie og fritid. Ved jordbruksoppjøret i 2018 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 1 555 til 1 670 kroner. Ved jordbruksoppjørene i 2019-2021 ble det maksimale tilskuddet per dag per foretak på 1 670 kroner videreført uendret. Ved jordbruksoppjøret i 2022 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet til 2 100 kroner.

7.7 Areal - og kulturlandskapstilskudd

Satser for 2021, 2022 og 2023 er vist i tabellene nedenfor.

Tabell 31. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2021. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5A	5B	6	7
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	162							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	Alt areal ¹	0	85	105	273	318	318	364	
Korn	Alt areal	217	282	322	276				
Potet	Alt areal	363					1 115		
Grønnsaker	Alt areal	750					1 750		
Frukt	Alt areal	1 200			1 950				
Bær	Alt areal	1 300			1 750				
Økologisk arealtilskudd:									
Korn til modning	Alt areal	382							
Poteter	Alt areal	800							
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 650							
Grønngjødsling	Alt areal	500							
Annet økologisk areal	Alt areal ¹	25							

1) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

Tabell 32. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2022¹. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5A	5B	6	7
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	215							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	Alt areal ²	0	95	115	285	330	330	376	
Korn	Alt areal	249	322	362	316				
Potet	Alt areal	513					1 265		
Grønnsaker	Alt areal	950					1 950		
Frukt	Alt areal	1 300			2 050				
Bær	Alt areal	1 400			1 850				
Økologisk arealtilskudd:									
Korn til modning	Alt areal	400							
Poteter	Alt areal	800							
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 650							
Grønngjødsling	Alt areal	500							
Annet økologisk areal	Alt areal ²	25							

1) Satsene for 2022 i denne tabellen inkluderer resultatet av tilleggsforhandlingene i slutten av oktober 2021, men ikke satsene for den ekstraordinære engangsutbetalingen som ble avtalt i jordbruksoppjøret 2022

2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

Tabell 33. Satser for den ekstraordinære engangsutbetalingen av areal- og kulturlandskapstilskudd som ble avtalt i jordbruksoppgjøret 2022, utbetalt i september 2022. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5A	5B	6	7
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	0							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	Alt areal ¹	87	87	87	87	87	87	87	
Korn	Alt areal	30	30	30	30				
Potet	Alt areal	75				75			
Grønnsaker	Alt areal	75				75			
Frukt	Alt areal	75			75				
Bær	Alt areal	75			75				
Økologisk arealtilskudd:									
Korn til modning	Alt areal	0							
Poteter	Alt areal	0							
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	0							
Grønngjødsling	Alt areal	0							
Annet økologisk areal	Alt areal ²	0							

1) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

Tabell 34. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2023. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5A	5B	6	7
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	265							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	Alt areal ¹	50	145	165	360	405	420	466	
Korn	Alt areal	309	382	422	422				
Potet	Alt areal	613				1 365			
Grønnsaker	Alt areal	1 150				2 150			
Frukt	Alt areal	1 750			2 500				
Bær	Alt areal	1 850			2 300				
Økologisk arealtilskudd:									
Korn til modning	Alt areal	500							
Poteter	Alt areal	800							
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 650							
Grønngjødsling	Alt areal	500							
Annet økologisk areal	Alt areal ²	40							

1) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

Satsene for økologisk arealtilskudd til korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær og til annet økologisk areal i tabellene over, blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for areal- og kulturlandskapstilskudd som er oppgitt i tabellene.

7.8 Tilskudd til dyr på beite

Tilskudd til dyr på utmarksbeite (utmarksbeitetilskudd) gis til dyr som i løpet av beitesesongen går minst 5 uker på utmarksbeite og som da har hoveddelen av det daglige grovfôrintaket fra beiting av utmark.

Tilskudd til dyr på beite (beitetilskudd) omfatter alle beitedyr som i løpet av beitesesongen går minst 12 eller 16 uker på beite. Kravet til antall uker er avhengig av i hvilken arealsone søkeren har driftssenter. Dette beitetilskuddet kan gis for beiting både på utmarksbeite, innmarksbeite, overflatedyrket og fulldyrket jord.

Det er mulig å oppnå begge disse to beitetilskuddene for samme dyr dersom total beitetid tilfredsstillende minimumskravene til antall uker på beite.

Tabell 35. Satser for tilskudd til dyr på beite for 2021, 2022 og 2023. Kroner per dyr per år

Dyreslag	Intervall	AK-sone	Minimum antall uker på beite	2021	2022	2023
Utmarksbeitetilskudd:						
Kyr, storfe, hester	Alle dyr	Alle	5	817	822	1 092
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	Alle	5	230	235	300
Beitetilskudd:						
Kyr, storfe, hest og hjort	Alle dyr	1-4	16	420	445	530
Kyr, storfe, hest og hjort	Alle dyr	5-7	12	420	445	530
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	1-4	16	50	50	60
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	5-7	12	50	50	60

7.9 Bunnfradrag

Det blir beregnet areal- og kulturlandskapstilskudd for alt areal og dyretilskudd fra første dyreenhet. For alle brukere skal imidlertid samlet produksjonstilskudd avgrenses (reduseres) med et bunnfradrag. Dette generelle bunnfradraget er 6 000 kroner per foretak per år i alle de tre beregningsårene 2021, 2022 og 2023.

8 FRAMREGNINGSGRUNNLAG

8.1 Oversikt

Framregningsgrunnlaget for de aller fleste inntekts- og kostnadspostene er mest mulig tilsvarende poster i totalalkylen. Det er noen få unntak. Korn og poteter regnes fram med normaliserte regnskaper. Frukt og bær regnes fram med verdiutviklingen i normaliserte regnskaper. Avskrivningene regnes fram med årgangsindekser. Hva årgangsindekser er blir forklart i neste avsnitt. Leid arbeid er ikke en egen post i totalalkylen fordi «vederlag til arbeid og egenkapital» skal gi avkastning til alt arbeid. Leid arbeid blir framregnet med lønnsutviklingen for jordbruksarbeider med minimum 4 års praksis og anslag til budsjettåret fra Statistisk sentralbyrå. Det er laget en sideberegning for framregning av tilskuddene. Vi kommer nærmere inn på framregningsgrunnlaget nedenfor. Tilskuddene vil kunne ha ulik framregning mellom referansebrukene, og derfor er tilskuddspostene ikke tatt med i tabellen nedenfor. I stedet vises til kapittel 7.

I tabellen nedenfor er framregningsgrunnlaget vist i to kolonner. Kolonnene viser utslaget fra 2021 til 2022 og fra 2022 til 2023. Stjerne er brukt der framregningen er basert på normaliserte regnskaper. En S er angitt der en i referansebruksberegningene har gjort egne sideberegninger. Sideberegningene er nærmere beskrevet i underkapitlene 8.2–8.4.

Tabell 36. Framregningssatser fra 2021 til 2022 og fra 2022 til 2023

	Endring i totalalkylen fra 2021 – 2022 (*=nor- maliserte regnskaper) % = av året før S = sideberegning i %	Endring i totalalkylen fra 2022 – 2023 (*=normali- serte regnskaper) % = av året før S = sideberegning i %
INNTEKTER		
Bygg	+ 93 øre/kg *	+ 0 øre/kg *
Havre	+ 103 øre/kg *	+ 0 øre/kg *
Hvete	+ 97 øre/kg *	+ 0 øre/kg *
Annet korn	131,2 % *	99,5 % *
Erter	125,5 %	100,0 %
Oljefrø	122,2 % *	100,0 % *
Poteter	+ 21 øre/kg *	+ 25 øre/kg *
Grovfôr	120,4 %	100,0 %
Grasfrø	105,1 %	112,0 %
Frukt og bær	104,7 % *	103,8 % *
Grønnsaker	113,3 %	97,3 %
Sum planteprodukter		

Storfe, melk	+ 41 øre/liter	– 24 øre/liter
Storfe, økologisk melk	+ 46 øre/liter	– 24 øre/liter
Storfe, livdyr	111,7 %	106,2 %
Kuslakt	+ 653 øre/kg	+ 386 øre/kg
Annet storfeslakt	+ 653 øre/kg	+ 386 øre/kg
Økologisk storfeslakt	+ 653 øre/kg	+ 386 øre/kg
Geit, melk	+ 41 øre/liter	– 24 øre/liter
Geit, livdyr og slakt	113,2 %	108,7 %
Slaktegris	+ 363 øre/kg	+ 444 øre/kg
Purker og råner, livdyr og slakt	112,3 %	113,4 %
Smågris	112,3 %	113,4 %
Sau, livdyr og slakt	114,9 %	105,8 %
Sau, ull	+ 102 øre/kg	+ 17 øre/kg
Fjørfe, egg	+ 144 øre/kg	+ 150 øre/kg
Fjørefekjøtt	113,6 %	108,9 %
Andre inntekter husdyrhold	113,2 %	108,7 %
Sum husdyrprodukter		
Leieinntekter (maskindel)	105,8 %	105,0 %
Andre inntekter	105,8 %	105,0 %
Sum inntekter før tilskudd		

Tilskudd i alt

INNTEKTER I ALT

KOSTNADER

Såkorn	101,6 %	114,7 %
Settepoteter	108,3 %	105,6 %
Såvarer og planter	102,9 %	104,6 %
Handelsgjødsel (prisutvikling) ¹	164,9 %	141,7 %
Handelsgjødsel (verdiutvikling) ²	135,3 %	143,2 %
Kalk	108,6 %	105,0 %
Plantevernmidler	128,6 %	111,5 %
Konserveringsmidler	125,0 %	111,5 %
Kraftfôr ³	117,3 %	108,2 %
Annet innkjøpt fôr ³	117,3 %	108,2 %
Diverse til husdyrholdet	105,8 %	105,0 %
Innkjøp av dyr	113,2 %	108,7 %
Andre forbruksartikler ⁴	105,8 %	105,0 %
Sum variable kostnader		

1) Brukt for referansebrukene nr. 2, nr. 7, nr. 9, nr. 10, nr. 22 og nr. 23, jf. kapittel 5.2

2) Brukt for referansebrukene nr. 1, nr. 3-6, nr. 8, nr. 11-21 og nr. 24-30, jf. kapittel 5.2

3) Avvikende framregning på referansebrukene med melk (referansebrukene nr. 1 og nr. 12-21), jf. kapittel 5.2

4) Avvikende framregning på referansebruk nr. 11, jf. kapittel 6.6

Leid arbeid	102,8 S	105,0 S
Maskiner og redskaper, vedl.h.	109,6 %	112,2 %
Traktorer, vedlikehold	109,6 %	112,2 %
Skurtresker, vedlikehold	109,6 %	112,2 %
Yrkesbil, vedlikehold	105,8 %	105,0 %
Driftsbygninger, vedlikehold	108,7 %	105,0 %
Jord, grøfter og vannanl., vedl.h	108,7 S	105,0 S
Drivstoff	140,6 %	86,5 %
Leie av dyr	105,8 %	105,0 %
Leie av kvote	105,8 %	105,0 %
Leie av maskiner	105,8 %	105,0 %
Leie av bygninger	105,8 %	105,0 %
Jordleie	105,8 %	105,0 %
Forsikring	105,8 %	105,0 %
Elektrisk kraft	91,0 %	105,8 %
Elektrisk kraft, Sør-Norge ⁵	99,9 %	103,1 %
Elektrisk kraft, N.-Norge + Tr.lag ⁶	92,8 %	112,6 %
Adm. og andre faste kostnader	105,8 %	105,0 %
Sum faste kostnader		

Avskrivninger, mask. og redsk.	104,3 S	104,9 S
Avskrivninger, traktorer	104,7 S	105,4 S
Avskrivninger, skurtresker	104,7 S	105,5 S
Avskrivninger, yrkesbil	101,8 S	102,1 S
Avskrivninger, driftsbygninger	104,5 S	104,6 S
Avskrivninger, jord, veger, vann.	103,7 S	104,0 S
Avskrivninger, kontormaskiner	102,7 S	103,4 S
Sum avskrivninger		

KOSTNADER I ALT

RESULTATREGNING

Inntekter i alt		
– Kostnader i alt		
= Driftsoverskudd		
+ Leid arbeid	102,8 S	105,0 S
– Jordbrukets rentekostnader	133,5 %	162,2 %
– Jordbrukets andel av kår	105,8 %	105,0 %
= Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk		
= Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk, eksklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2021		

5) Brukt for referansebrukene nr. 16, nr. 18, nr. 22 og nr. 23, jf. kapittel 6.6

6) Brukt for referansebrukene nr. 20, nr. 21 og nr. 25, jf. kapittel 6.6

8.2 Årgangsindekser

Avskrivningene framregnes med årgangsindeksene for kapitalutstyret. Årgangsindeksene skal uttrykke prisendringen i kapitalsaldoen som avskrives. Det beregnes årgangsindekser for maskiner og redskaper (20 år), traktor (20 år), skurtresker (20 år), yrkesbil (15 år) og byggekostnadsindeksen som brukes i totalkalkylen for driftsbygninger (50 år). Avskrivninger for «Jord, veger, vannanlegg og grøfter» framregnes med årgangsindeksen for grøfter, fordi nesten hele avskrivningsbeløpet er knyttet til grøfter (33 år). Avskrivninger kontormaskiner framregnes med konsumprisindeksen (5 år). Det brukes samme antall avskrivningsår som i totalkalkylen.

For å illustrere begrepet årgangsindeks, har en i tabellen under brukt kontormaskiner og konsumprisindeksen som eksempel.

Tabell 37. Eksempel på årgangsindeks, konsumprisindeksen for avskrivning over 5 år

År	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Indeks	400,0	407,3	418,5	427,8	433,2	448,3	474,1	497,8
Årgangsindeks						422,19	433,70	448,31
Relativ årgangsindeks/framregningsfaktor						1,000	1,027	1,062

Årgangsindeksen for 2021 framkommer som summen av indeksen for de fire årene 2017-2020 pluss halvparten av indeksen for det første året (2016) og halvparten av indeksen for det siste året (2021) dividert på 5 år. Tilsvarende regnes indeksen for år 2022 ut på grunnlag av konsumprisindeksen for årene 2017-2022 og for år 2023 på grunnlag av årene 2018-2023.

8.3 Leid arbeid

For arbeidslønningene følger en utviklingen i lønnsstæriffen for jordbruksarbeidere med minst 4 års praksis fra regnskapsåret til første framregningsår. Dette gir følgende utvikling:

$$2021 = 100,0 \quad 2022 = 102,8 \quad 2023 = 107,9$$

For 2023 er det da brukt et anslag for lønnsutviklingen på 5,0 prosent som er det samme anslaget som Statistisk sentralbyrå bruker.

Kostnader til leid arbeid inngår i «kostnader i alt» i referansebruksberegningene. I resultatberegningen blir førte kostnader til leid arbeid lagt til driftsoverskuddet igjen for å kunne beregne vederlag til arbeid og egenkapital.

8.4 Tilskudd

Prinsippet for framregning av tilskudd er at en aksepterer de gjennomsnittlige tilskudd en får fram i regnskapsåret (basisåret). For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen. Det er gjort en sideberegning av tilskudd for de tre årene gitt den valgte sonen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen. Framregningen av tilskuddene skal reflektere de regnskapsresultatene en forventer å få i de to framregningsårene.

9 BEREGNINGSRESULTATER

Resultater fra referansebruksberegningene 2021-2023 er presentert nedenfor.

9.1 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

«Vederlag til arbeid og egenkapital» skal dekke godtgjøring til alt arbeid og godtgjøring til egenkapital.

Inntektsfradraget ved skatteligningen var nytt fra og med 2000. Inntektsfradraget er i utgangspunktet ikke regnet inn i referansebruksberegningene, men går fram av tabellene 45-48 og er regnet inn i resultatene for referansebrukene i tabellene 49-52.

I 2021 er det generelle fradraget 90 000 kroner og maksimalt fradrag 190 400 kroner som oppnås ved en jordbruksinntekt på 354 200 kroner. I 2022 og 2023 er det generelle fradraget 93 000 kroner og maksimalt fradrag 195 000 kroner som oppnås ved en jordbruksinntekt på 361 400 kroner. Inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag blir omtrent 69 600 kroner forutsatt 39,8 prosent marginalsatt i 2021. I 2022 og 2023 blir den tilsvarende inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag omtrent 71 100 kroner forutsatt 39,7 prosent marginalsatt.

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebrukene.

Tabell 38. Vederlag til arbeid og egenkapital eksklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2021

			2021	2022	2023
1	Melk. 33 årskyr	Landet	396 600	415 000	341 700
2	Korn. 507 dekar korn	Landet	296 200	619 900	435 300
3	Sau. 169 vinterfôra sauer	Landet	248 700	319 300	417 800
4	Melkeproduksjon geit. 146 årsgeiter	Landet	417 600	451 400	415 900
5	Svin og korn. 49 avlssvin + 378 dekar korn	Landet	569 400	711 000	877 700
6	Egg og planteprodukter. 6831 høner + 301 dekar korn	Landet	477 400	527 800	491 900
7	Poteter og korn. 128 dekar poteter + 284 dekar korn	Landet	456 900	530 800	455 900
8	Ammeku. 31 ammekyr	Landet	268 400	338 900	395 800
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	499 000	518 700	610 200
10	Grønnsaker. 115 dekar grønnsaker + 346 dekar korn	Landet	419 500	519 000	404 800
11	Fjølfekjøtt og planteprodukter. 126 845 fjølfe-slakt	Landet	681 200	910 400	855 400

Tabell 39. Vederlag til arbeid og egenkapital eksklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2021

			2021	2022	2023
12	Økologisk melk. 32 årskyr	Landet	448 800	481 700	445 300
13	Melk. 16 årskyr	Landet	329 400	351 000	345 500
14	Melk. 53 årskyr	Landet	472 400	484 700	345 700
15	Melk. 71 årskyr	Landet	569 800	590 600	434 000
16	Melk. 42 årskyr	Arealsoner 1 og 3	503 300	539 600	433 700
17	Melk. 30 årskyr	Arealsoner 5A	357 400	370 400	299 400
18	Melk. 36 årskyr	Arealsoner 2	416 700	436 200	345 000
19	Melk. 30 årskyr	Arealsoner 5B	383 900	394 800	334 700
20	Melk. 44 årskyr	Arealsoner 4	401 300	418 100	291 100
21	Melk. 29 årskyr	Arealsoner 6 og 7	411 800	421 700	350 900
22	Korn. 331 dekar korn	Østlandet	266 400	577 700	384 700
23	Korn. 782 dekar korn	Østlandet	438 300	792 800	631 100
24	Sau. 159 vinterfôra sauer	Arealsoner 5A og 5B	223 700	288 000	384 000
25	Sau. 177 vinterfôra sauer	Arealsoner 6 og 7	292 200	360 400	456 400
26	Sau. 86 vinterfôra sauer	Landet	92 100	126 300	185 800
27	Sau. 288 vinterfôra sauer	Landet	350 000	438 200	516 900
28	Ammeku. 29 ammekyr	«Grasområder» (5A, 5B, 6 og 7)	286 200	337 300	385 100
29	Ammeku. 35 ammekyr	«Kornområder» (1, 3 og 4)	250 800	347 500	387 200
30	Ammeku. 45 ammekyr	Landet	328 300	415 200	473 600

Tabell 40. Resultatregning. Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk eksklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget

01 Melk, 33 årskyr.		Landet	295 bruk
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	3011029	3281692	3355135
- Kostnader i alt	2275199	2482482	2634812
= Driftsoverskudd	735830	799210	720323
+ Leid arbeid	186363	191581	201086
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	87997	117442	190547
- Jordbr. andel av kår	5517	5835	6127
= Vederl. arb. og egenkap.	828679	867514	724735
/ Antall årsverk	2,089	2,089	2,089
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	396605	415192	346858
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-200	-5200
= Vederl. inkl. volumframregninger	396605	414992	341658
02 Korn, 507 dekar korn.		Landet	71 bruk
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	1063057	1352470	1413235
- Kostnader i alt	912991	1053052	1181651
= Driftsoverskudd	150066	299418	231584
+ Leid arbeid	19838	20393	21405
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	31381	41882	67952
- Jordbr. andel av kår	3328	3520	3696
= Vederl. arb. og egenkap.	135195	274409	181341
/ Antall årsverk	0,456	0,456	0,456
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	296241	601288	397356
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	18600	37900
= Vederl. inkl. volumframregninger	296241	619888	435256
03 Sau, 169 vinterfôra sauer.		Landet	113 bruk
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	1014837	1171504	1362592
- Kostnader i alt	742328	816364	881340
= Driftsoverskudd	272509	355140	481252
+ Leid arbeid	70176	72141	75720
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	21360	28507	46253
- Jordbr. andel av kår	3576	3782	3971
= Vederl. arb. og egenkap.	317749	394992	506748
/ Antall årsverk	1,278	1,278	1,278
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	248726	309190	396670
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	10100	21100
= Vederl. inkl. volumframregninger	248726	319290	417770
04 Melkeproduksjon geit, 146 årsgeiter.		Landet	17 bruk
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	1786580	1958330	2022518
- Kostnader i alt	1226236	1350207	1448953
= Driftsoverskudd	560344	608123	573565
+ Leid arbeid	154427	158751	166627
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	40102	53521	86836
- Jordbr. andel av kår	2493	2637	2769
= Vederl. arb. og egenkap.	672176	710716	650587
/ Antall årsverk	1,610	1,610	1,610
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	417564	441505	404153
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	9900	11700
= Vederl. inkl. volumframregninger	417564	451405	415853

05 Svin og korn, 49 avlssvin + 378 dekar korn.	Landet	32 bruk	
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	4532403	5185150	5761469
- Kostnader i alt	3675618	4131065	4453657
= Driftsoverskudd	856785	1054085	1307812
+ Leid arbeid	158828	163275	171375
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	71725	95725	155312
- Jordbr. andel av kår	4101	4338	4555
= Vederl. arb. og egenkap.	939787	1117297	1319320
/ Antall årsverk	1,650	1,650	1,650
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	569428	676983	799391
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	34000	78300
= Vederl. inkl. volumframregninger	569428	710983	877691

06 Egg og planteprod., 6831 høner + 301 daa korn.	Landet	15 bruk	
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	3719974	4172082	4410343
- Kostnader i alt	3062151	3434559	3701756
= Driftsoverskudd	657823	737523	708587
+ Leid arbeid	173066	177912	186738
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	59883	79921	129670
- Jordbr. andel av kår	5929	6271	6585
= Vederl. arb. og egenkap.	765077	829243	759070
/ Antall årsverk	1,603	1,603	1,603
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	477365	517401	473617
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	10400	18300
= Vederl. inkl. volumframregninger	477365	527801	491917

07 Poteter og korn, 128 daa poteter+284 daa korn.	Landet	16 bruk	
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	2232448	2549031	2674803
- Kostnader i alt	1727579	1960673	2165302
= Driftsoverskudd	504869	588358	509501
+ Leid arbeid	107838	110857	116357
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	40878	54556	88517
- Jordbr. andel av kår	4724	4997	5246
= Vederl. arb. og egenkap.	567105	639662	532095
/ Antall årsverk	1,241	1,241	1,241
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	456903	515361	428697
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	15400	27200
= Vederl. inkl. volumframregninger	456903	530761	455897

08 Ammeku, 31 ammekyr.	Landet	68 bruk	
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	1704429	1953003	2190447
- Kostnader i alt	1391347	1540324	1664373
= Driftsoverskudd	313082	412679	526074
+ Leid arbeid	76862	79014	82934
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	65556	87492	141954
- Jordbr. andel av kår	2351	2487	2611
= Vederl. arb. og egenkap.	322037	401714	464443
/ Antall årsverk	1,200	1,200	1,200
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	268364	334762	387036
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	4100	8800
= Vederl. inkl. volumframregninger	268364	338862	395836

09 Frukt og bær, 49 dekar frukt og bær.	Landet	26 bruk	
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	1404507	1475443	1672492
- Kostnader i alt	748335	806552	861825
= Driftsoverskudd	656172	668891	810667
+ Leid arbeid	264065	271459	284926
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	11934	15927	25842
- Jordbr. andel av kår	1957	2070	2173
= Vederl. arb. og egenkap.	906346	922353	1067578
/ Antall årsverk	1,816	1,816	1,816
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	499018	507831	587789
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	10900	22400
= Vederl. inkl. volumframregninger	499018	518731	610189

10 Grønnsaker, 115 daa grønnsaker + 346 daa korn.	Landet	14 bruk	
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	2930028	3405300	3478964
- Kostnader i alt	2323252	2599576	2872042
= Driftsoverskudd	606776	805724	606922
+ Leid arbeid	325885	335010	351630
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	78465	104721	169907
- Jordbr. andel av kår	6321	6686	7020
= Vederl. arb. og egenkap.	847875	1029327	781625
/ Antall årsverk	2,021	2,021	2,021
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	419504	509281	386725
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	9700	18100
= Vederl. inkl. volumframregninger	419504	518981	404825

11 Fjørfekjøtt og planteprod., 126845 fjørfe-slakt.	Landet	18 bruk	
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	5036433	5887038	6255272
- Kostnader i alt	4367503	4981457	5348182
= Driftsoverskudd	668930	905581	907090
+ Leid arbeid	118162	121471	127497
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	94444	126046	204508
- Jordbr. andel av kår	3653	3864	4057
= Vederl. arb. og egenkap.	688995	897142	826022
/ Antall årsverk	1,011	1,011	1,011
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	681241	887046	816726
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	23400	38700
= Vederl. inkl. volumframregninger	681241	910446	855426

12 Økologisk melk, 32 årskyr.	Landet	17 bruk	
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	2744972	2994748	3085709
- Kostnader i alt	1988191	2155488	2266015
= Driftsoverskudd	756781	839260	819694
+ Leid arbeid	217557	223649	234744
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	64322	85845	139282
- Jordbr. andel av kår	2905	3073	3226
= Vederl. arb. og egenkap.	907111	973991	911930
/ Antall årsverk	2,021	2,021	2,021
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	448812	481902	451196
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-200	-5900
= Vederl. inkl. volumframregninger	448812	481702	445296

13 Melk, 16 årskyr.		Landet	99 bruk
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	1640376	1791378	1888462
- Kostnader i alt	1157959	1266653	1353181
= Driftsoverskudd	482417	524725	535281
+ Leid arbeid	122232	125654	131888
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	22683	30273	49117
- Jordbr. andel av kår	2529	2675	2809
= Vederl. arb. og egenkap.	579437	617431	615243
/ Antall årsverk	1,759	1,759	1,759
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	329449	351051	349807
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-100	-4300
= Vederl. inkl. volumframregninger	329449	350951	345507

14 Melk, 53 årskyr.		Landet	99 bruk
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	4694173	5112121	5151831
- Kostnader i alt	3631270	3971514	4219008
= Driftsoverskudd	1062903	1140607	932823
+ Leid arbeid	271855	279467	293332
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	161148	215071	348947
- Jordbr. andel av kår	7862	8316	8731
= Vederl. arb. og egenkap.	1165748	1196687	868477
/ Antall årsverk	2,468	2,468	2,468
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	472393	484930	351931
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-200	-6200
= Vederl. inkl. volumframregninger	472393	484730	345731

15 Melk, 71 årskyr.		Landet	25 bruk
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	6396612	6986522	7036915
- Kostnader i alt	4925993	5397809	5731181
= Driftsoverskudd	1470619	1588713	1305734
+ Leid arbeid	384800	395574	415199
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	200750	267924	434701
- Jordbr. andel av kår	12047	12742	13379
= Vederl. arb. og egenkap.	1642622	1703621	1272853
/ Antall årsverk	2,883	2,883	2,883
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	569776	590935	441514
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-300	-7500
= Vederl. inkl. volumframregninger	569776	590635	434014

16 Melk, 42 årskyr.		Arealsoner 1 og 3	25 bruk
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	3838318	4229265	4299280
- Kostnader i alt	2957127	3243488	3446211
= Driftsoverskudd	881191	985777	853069
+ Leid arbeid	279182	286999	301237
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	107448	143402	232666
- Jordbr. andel av kår	1646	1741	1828
= Vederl. arb. og egenkap.	1051279	1127633	919812
/ Antall årsverk	2,089	2,089	2,089
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	503272	539824	440336
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-200	-6600
= Vederl. inkl. volumframregninger	503272	539624	433736

17 Melk, 30 årskyr.	Arealson 5A		80 bruk
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	2783597	3033378	3104690
- Kostnader i alt	2155765	2357866	2507571
= Driftsoverskudd	627832	675512	597119
+ Leid arbeid	176700	181648	190659
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	76641	102286	165957
- Jordbr. andel av kår	9700	10260	10773
= Vederl. arb. og egenkap.	718191	744614	611048
/ Antall årsverk	2,009	2,009	2,009
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	357449	370600	304123
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-200	-4700
= Vederl. inkl. volumframregninger	357449	370400	299423

18 Melk, 36 årskyr.	Arealson 2		19 bruk
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	2899315	3158739	3207612
- Kostnader i alt	2170494	2366320	2509975
= Driftsoverskudd	728821	792419	697637
+ Leid arbeid	156662	161049	169038
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	91035	121497	197126
- Jordbr. andel av kår	4855	5135	5392
= Vederl. arb. og egenkap.	789593	826836	664157
/ Antall årsverk	1,895	1,895	1,895
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	416705	436359	350506
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-200	-5500
= Vederl. inkl. volumframregninger	416705	436159	345006

19 Melk, 30 årskyr.	Arealson 5B		85 bruk
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	2827340	3067302	3141313
- Kostnader i alt	2113055	2312009	2454753
= Driftsoverskudd	714285	755293	686560
+ Leid arbeid	158883	163332	171435
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	65923	87982	142749
- Jordbr. andel av kår	4684	4954	5202
= Vederl. arb. og egenkap.	802561	825689	710044
/ Antall årsverk	2,091	2,091	2,091
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	383906	394969	339650
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-200	-5000
= Vederl. inkl. volumframregninger	383906	394769	334650

20 Melk, 44 årskyr.	Arealson 4		22 bruk
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	3908352	4274469	4306369
- Kostnader i alt	3047183	3337280	3555873
= Driftsoverskudd	861169	937189	750496
+ Leid arbeid	198956	204527	214674
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	124848	166624	270344
- Jordbr. andel av kår	10938	11569	12148
= Vederl. arb. og egenkap.	924339	963523	682678
/ Antall årsverk	2,304	2,304	2,304
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	401272	418282	296363
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-200	-5300
= Vederl. inkl. volumframregninger	401272	418082	291063

21 Melk, 29 årskyr.	Arealsoner 6 og 7		64 bruk
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	2945742	3201612	3301935
- Kostnader i alt	2139175	2340518	2498667
= Driftsoverskudd	806567	861094	803268
+ Leid arbeid	203169	208858	219219
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	114163	152364	247207
- Jordbr. andel av kår	1094	1157	1215
= Vederl. arb. og egenkap.	894479	916431	774065
/ Antall årsverk	2,172	2,172	2,172
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	411755	421860	356325
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-200	-5400
= Vederl. inkl. volumframregninger	411755	421660	350925

22 Korn, 331 dekar korn.	Østlandet		25 bruk
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	696522	886555	924719
- Kostnader i alt	590435	682465	764988
= Driftsoverskudd	106087	204090	159731
+ Leid arbeid	3220	3310	3474
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	23812	31780	51562
- Jordbr. andel av kår	4207	4450	4672
= Vederl. arb. og egenkap.	81288	171170	106971
/ Antall årsverk	0,305	0,305	0,305
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	266388	560939	350553
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	16800	34100
= Vederl. inkl. volumframregninger	266388	577739	384653

23 Korn, 782 dekar korn.	Østlandet		25 bruk
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	1716388	2182736	2279792
- Kostnader i alt	1415704	1640496	1840879
= Driftsoverskudd	300684	542240	438913
+ Leid arbeid	48185	49534	51992
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	39251	52385	84994
- Jordbr. andel av kår	1749	1850	1942
= Vederl. arb. og egenkap.	307869	537539	403969
/ Antall årsverk	0,702	0,702	0,702
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	438286	765246	575095
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	27600	56000
= Vederl. inkl. volumframregninger	438286	792846	631095

24 Sau, 159 vinterfôra sauer.	Arealsoner 5A og 5B		78 bruk
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	926988	1069514	1250687
- Kostnader i alt	688537	756510	815959
= Driftsoverskudd	238451	313004	434728
+ Leid arbeid	67087	68965	72387
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	20017	26715	43345
- Jordbr. andel av kår	4530	4791	5031
= Vederl. arb. og egenkap.	280991	350463	458739
/ Antall årsverk	1,256	1,256	1,256
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	223653	278949	365131
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	9100	18900
= Vederl. inkl. volumframregninger	223653	288049	384031

25 Sau, 177 vinterfôra sauer.	Arealsoner 6 og 7 21 bruk		
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	1188886	1358959	1564825
- Kostnader i alt	857029	946162	1025699
= Driftsoverskudd	331857	412797	539126
+ Leid arbeid	85288	87676	92026
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	22028	29399	47699
- Jordbr. andel av kår	544	575	604
= Vederl. arb. og egenkap.	394573	470499	582849
/ Antall årsverk	1,350	1,350	1,350
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	292247	348483	431697
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	11900	24700
= Vederl. inkl. volumframregninger	292247	360383	456397

26 Sau, 86 vinterfôra sauer.	Landet 25 bruk		
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	534083	614374	718493
- Kostnader i alt	469422	515146	554012
= Driftsoverskudd	64661	99228	164481
+ Leid arbeid	45835	47118	49456
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	10288	13731	22277
- Jordbr. andel av kår	2341	2476	2600
= Vederl. arb. og egenkap.	97867	130139	189060
/ Antall årsverk	1,062	1,062	1,062
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	92125	122503	177967
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	3800	7800
= Vederl. inkl. volumframregninger	92125	126303	185767

27 Sau, 288 vinterfôra sauer.	Landet 25 bruk		
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	1686846	1940684	2174355
- Kostnader i alt	1162283	1281698	1384194
= Driftsoverskudd	524563	658986	790161
+ Leid arbeid	109739	112812	118408
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	34783	46422	75319
- Jordbr. andel av kår	5828	6164	6473
= Vederl. arb. og egenkap.	593691	719212	826777
/ Antall årsverk	1,696	1,696	1,696
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	349955	423944	487349
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	14300	29600
= Vederl. inkl. volumframregninger	349955	438244	516949

28 Ammeku, 29 ammekyr.	"Grasområder" (5A, 5B, 6, 7) 38 bruk		
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	1651714	1873585	2096677
- Kostnader i alt	1300489	1444670	1564402
= Driftsoverskudd	351225	428915	532275
+ Leid arbeid	70484	72458	76052
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	64652	86286	139996
- Jordbr. andel av kår	1618	1711	1797
= Vederl. arb. og egenkap.	355439	413376	466534
/ Antall årsverk	1,242	1,242	1,242
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	286244	332902	375712
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	4400	9400
= Vederl. inkl. volumframregninger	286244	337302	385112

29 Ammeku, 35 ammekyr.	"Kornområder" (1, 3, 4) 29 bruk		
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	1778702	2058257	2278101
- Kostnader i alt	1513828	1669280	1799101
= Driftsoverskudd	264874	388977	479000
+ Leid arbeid	86188	88601	92997
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	65665	87638	142190
- Jordbr. andel av kår	3285	3475	3648
= Vederl. arb. og egenkap.	282112	386465	426159
/ Antall årsverk	1,125	1,125	1,125
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	250842	343628	378922
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	3900	8300
= Vederl. inkl. volumframregninger	250842	347528	387222

30 Ammeku, 45 ammekyr.	Landet 25 bruk		
	2021	2022	2023
Inntekter i alt	2389171	2740704	3060542
- Kostnader i alt	1932616	2138984	2306460
= Driftsoverskudd	456555	601720	754082
+ Leid arbeid	106727	109715	115158
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	101048	134860	218808
- Jordbr. andel av kår	3826	4047	4249
= Vederl. arb. og egenkap.	458408	572528	646183
/ Antall årsverk	1,396	1,396	1,396
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	328324	410060	462814
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	5100	10800
= Vederl. inkl. volumframregninger	328324	415160	473614

I tabellene som følger er nivå og utvikling på tilskuddsdelen av de totale inntektene på hvert referansebruk presentert. Tabell 41 og 42 viser sum tilskudd per bruk, mens tabell 43 og 44 viser det samme per årsverk. Det totale tilskuddsnivået er vist i den første kolonnen, dvs. for basisåret (regnskapsåret). For de senere årene er endringene vist.

Tabell 41. Endring i sum tilskudd, kroner per bruk

	Sum tilskudd 2021	Endring 2021-2022	Endring 2021-2023	Endring 2022- 2023
1 Melk. 33 årskyr, landet	911 384	163 595	311 342	147 747
2 Korn. 507 dekar korn, landet	272 319	64 617	120 247	55 630
3 Sau. 169 vinterfôra sauer, landet	592 598	99 501	265 725	166 224
4 Melkeproduksjon geit. 146 årsgaier, landet	1 050 864	122 968	200 257	77 289
5 Svin/korn. 49 avlssvin+378 daa korn, landet	319 245	64 028	109 207	45 179
6 Egg/pl.prod. 6831 høner+301 daa k., landet	432 418	106 260	141 441	35 181
7 Potet/korn. 128 daa pot. + 284 daa k., landet	255 124	76 653	122 682	46 029
8 Ammeku. 31 ammekyr, landet	740 327	132 791	312 883	180 092
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær, landet	553 876	28 651	191 624	162 972
10 Grønnsaker. 115 daa gr.s.+346 daa k., land.	318 758	95 947	169 461	73 514
11 Fjorfekjøtt/pl.prod. 126 845 fjørfesl., landet	217 805	146 038	74 447	- 71 591

Tabell 42. Endring i sum tilskudd, kroner per bruk

	Sum tilskudd 2021	Endring 2021- 2022	Endring 2021- 2023	Endring 2022- 2023
12 Økologisk melk. 32 årskyr, landet	890 610	164 026	334 355	170 329
13 Melk. 16 årskyr, landet	665 497	99 837	229 488	129 651
14 Melk. 53 årskyr, landet	1 189 297	244 467	410 819	166 352
15 Melk. 71 årskyr, landet	1 457 618	325 632	534 001	208 369
16 Melk. 42 årskyr, arealsone 1 og 3	908 069	219 726	382 330	162 604
17 Melk. 30 årskyr, arealsone 5A	890 538	156 562	297 081	140 519
18 Melk. 36 årskyr, arealsone 2	565 745	151 750	284 479	132 729
19 Melk. 30 årskyr, arealsone 5B	874 387	144 317	287 410	143 093
20 Melk. 44 årskyr, arealsone 4	875 593	201 212	341 651	140 438
21 Melk. 29 årskyr, arealsone 6 og 7	1 102 793	162 129	328 079	165 951
22 Korn. 331 dekar korn, Østlandet	169 074	44 674	79 919	35 245
23 Korn. 782 dekar korn, Østlandet	412 427	98 747	185 363	86 617
24 Sau. 159 vinterfôra sauer, arealsone 5A og 5B	543 767	90 878	249 736	158 857
25 Sau. 177 vinterfôra sauer, arealsone 6 og 7	725 892	109 276	288 618	179 342
26 Sau. 86 vinterfôra sauer, landet	329 030	52 612	144 947	92 335
27 Sau. 288 vinterfôra sauer, landet	925 022	150 701	338 945	188 244
28 Ammeku. 29 a.kyr, «grasområder» (5A,5B,6,7)	760 407	122 743	289 882	167 139
29 Ammeku. 35 ammekyr, «kornområder» (1, 3, 4)	724 056	142 278	303 090	160 812
30 Ammeku. 45 ammekyr, landet	982 065	177 536	414 675	237 139

Tabell 43. Endring i sum tilskudd, kroner per årsverk

	Sum tilskudd 2021	Endring 2021-2022	Endring 2021-2023	Endring 2022- 2023
1 Melk. 33 årskyr, landet	436 188	78 297	149 008	70 711
2 Korn. 507 dekar korn, landet	596 708	141 590	263 486	121 896
3 Sau. 169 vinterföra sauer, landet	463 871	77 887	208 003	130 116
4 Melkeproduksjon geit. 146 årsgeiter, landet	652 809	76 389	124 402	48 013
5 Svin/korn. 49 avlssvin+378 daa korn, landet	193 434	38 795	66 170	27 375
6 Egg/pl.prod. 6831 høner+301 daa k., landet	269 804	66 300	88 251	21 951
7 Potet/korn. 128 daa pot. + 284 daa k., landet	205 548	61 758	98 842	37 084
8 Ammeku. 31 ammekyr, landet	616 939	110 659	260 736	150 077
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær, landet	304 954	15 775	105 505	89 730
10 Grønnsaker. 115 daa gr.s.+346 daa k., land.	157 712	47 472	83 844	36 373
11 Fjørfe kjøtt/pl.prod. 126 845 fjørfesl., landet	215 354	144 395	73 609	-70 785

Tabell 44. Endring i sum tilskudd, kroner per årsverk

	Sum tilskudd 2021	Endring 2021-2022	Endring 2021-2023	Endring 2022- 2023
12 Økologisk melk. 32 årskyr, landet	440 648	81 155	165 429	84 274
13 Melk. 16 årskyr, landet	378 380	56 764	130 479	73 716
14 Melk. 53 årskyr, landet	481 936	99 065	166 475	67 410
15 Melk. 71 årskyr, landet	505 604	112 952	185 229	72 277
16 Melk. 42 årskyr, arealsone 1 og 3	434 714	105 188	183 030	77 842
17 Melk. 30 årskyr, arealsone 5A	443 227	77 922	147 859	69 937
18 Melk. 36 årskyr, arealsone 2	298 570	80 085	150 133	70 047
19 Melk. 30 årskyr, arealsone 5B	418 264	69 034	137 483	68 449
20 Melk. 44 årskyr, arealsone 4	380 110	87 350	148 317	60 967
21 Melk. 29 årskyr, arealsone 6 og 7	507 648	74 633	151 025	76 392
22 Korn. 331 dekar korn, Østlandet	554 070	146 401	261 901	115 501
23 Korn. 782 dekar korn, Østlandet	587 136	140 577	263 885	123 309
24 Sau. 159 vinterföra sauer, arealsone 5A og 5B	432 809	72 334	198 776	126 442
25 Sau. 177 vinterföra sauer, arealsone 6 og 7	537 644	80 937	213 769	132 833
26 Sau. 86 vinterföra sauer, landet	309 725	49 525	136 442	86 917
27 Sau. 288 vinterföra sauer, landet	545 261	88 832	199 793	110 962
28 Ammeku. 29 a.kyr, «grasområder» (5A,5B,6,7)	612 375	98 848	233 449	134 601
29 Ammeku. 35 ammekyr, «kornområder» (1, 3, 4)	643 799	126 507	269 495	142 987
30 Ammeku. 45 ammekyr, landet	703 381	127 156	297 002	169 846

De to tabellene nedenfor viser antatt inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget for det enkelte referansebruk for årene 2021–2023.

Beregningen tar utgangspunkt i registrert jordbruksfradrag i 2021. Fradraget er regnet om til skattbar jordbruksinntekt i 2021. Skattbar jordbruksinntekt er justert til normalisert avlingsnivå i basisåret og så regnet fram forholdsvis etter endringene i driftsoverskuddet det enkelte år og reglene for beregning av jordbruksfradraget det enkelte år. Beregnet jordbruksfradrag er omregnet til verdi før skatt med skatteprosent 39,8 på alle bruk i 2021 og med skatteprosent 39,7 i 2022 og 2023 (jf. utredning nr. 1/2023 kapittel 1.14).

Tabell 45. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per bruk

			2021	2022	2023
1	Melk. 33 årskyr	Landet	68 100	71 100	67 700
2	Korn. 507 dekar korn	Landet	48 000	71 100	63 600
3	Sau. 169 vinterföra sauer	Landet	48 200	57 200	70 000
4	Melkeproduksjon geit. 146 årsgeiter	Landet	65 500	69 900	67 100
5	Svin og korn. 49 avlssvin + 378 dekar korn	Landet	65 300	71 100	71 100
6	Egg og planteprodukter. 6831 høner + 301 dekar korn	Landet	62 700	68 400	66 500
7	Poteter og korn. 128 dekar poteter + 284 dekar korn	Landet	55 300	61 700	56 200
8	Ammeku. 31 ammekyr	Landet	48 200	57 700	67 700
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	57 100	58 400	66 300
10	Grønnsaker. 115 dekar grønnsaker + 346 dekar korn	Landet	56 600	69 100	57 200
11	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 126 845 fjørfeslakt	Landet	67 100	71 100	71 100

Tabell 46. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per bruk

			2021	2022	2023
12	Økologisk melk. 32 årskyr	Landet	65 400	70 800	69 700
13	Melk. 16 årskyr	Landet	65 500	70 000	71 000
14	Melk. 53 årskyr	Landet	69 600	71 100	66 800
15	Melk. 71 årskyr	Landet	69 600	71 100	71 100
16	Melk. 42 årskyr	Arealsoner 1 og 3	68 200	71 100	67 200
17	Melk. 30 årskyr	Arealsoner 5A	66 200	70 300	64 600
18	Melk. 36 årskyr	Arealsoner 2	64 900	69 400	63 600
19	Melk. 30 årskyr	Arealsoner 5B	69 600	71 100	69 000
20	Melk. 44 årskyr	Arealsoner 4	69 600	71 100	66 600
21	Melk. 29 årskyr	Arealsoner 6 og 7	67 200	70 900	67 500
22	Korn. 331 dekar korn	Østlandet	38 800	56 300	48 600
23	Korn. 782 dekar korn	Østlandet	60 100	71 100	71 100
24	Sau. 159 vinterföra sauer	Arealsoner 5A og 5B	44 000	51 900	63 900
25	Sau. 177 vinterföra sauer	Arealsoner 6 og 7	55 700	64 900	71 100
26	Sau. 86 vinterföra sauer	Landet	31 200	39 200	51 100
27	Sau. 288 vinterföra sauer	Landet	64 500	71 100	71 100
28	Ammeku. 29 ammekyr	«Grasområder» (5A, 5B, 6 og 7)	49 600	56 700	65 300
29	Ammeku. 35 ammekyr	«Kornområder» (1, 3 og 4)	46 600	59 400	68 300
30	Ammeku. 45 ammekyr	Landet	55 800	67 600	71 100

I de to tabellene nedenfor er beregnet utslag av jordbruksfradraget på vederlag til arbeid og egenkapital vist per årsverk.

Tabell 47. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per årsverk

			2021	2022	2023
1	Melk. 33 årskyr	Landet	32 600	34 000	32 400
2	Korn. 507 dekar korn	Landet	105 200	155 900	139 300
3	Sau. 169 vinterfôra sauer	Landet	37 700	44 800	54 800
4	Melkeproduksjon geit. 146 årsgeiter	Landet	40 700	43 400	41 700
5	Svin og korn. 49 avlssvin + 378 dekar korn	Landet	39 600	43 100	43 100
6	Egg og planteprodukter. 6831 høner + 301 dekar korn	Landet	39 100	42 700	41 500
7	Poteter og korn. 128 dekar poteter + 284 dekar korn	Landet	44 600	49 700	45 300
8	Ammeku. 31 ammekyr	Landet	40 200	48 100	56 400
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	31 400	32 100	36 500
10	Grønnsaker. 115 dekar grønnsaker + 346 dekar korn	Landet	28 000	34 200	28 300
11	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 126 845 fjørfeslakt	Landet	66 300	70 300	70 300

Tabell 48. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per årsverk

			2021	2022	2023
12	Økologisk melk. 32 årskyr	Landet	32 300	35 000	34 500
13	Melk. 16 årskyr	Landet	37 300	39 800	40 400
14	Melk. 53 årskyr	Landet	28 200	28 800	27 100
15	Melk. 71 årskyr	Landet	24 100	24 700	24 700
16	Melk. 42 årskyr	Arealsoner 1 og 3	32 600	34 100	32 200
17	Melk. 30 årskyr	Arealsoner 5A	33 000	35 000	32 100
18	Melk. 36 årskyr	Arealsoner 2	34 300	36 600	33 600
19	Melk. 30 årskyr	Arealsoner 5B	33 300	34 000	33 000
20	Melk. 44 årskyr	Arealsoner 4	30 200	30 900	28 900
21	Melk. 29 årskyr	Arealsoner 6 og 7	30 900	32 600	31 100
22	Korn. 331 dekar korn	Østlandet	127 000	184 500	159 400
23	Korn. 782 dekar korn	Østlandet	85 500	101 300	101 300
24	Sau. 159 vinterfôra sauer	Arealsoner 5A og 5B	35 000	41 300	50 900
25	Sau. 177 vinterfôra sauer	Arealsoner 6 og 7	41 300	48 100	52 700
26	Sau. 86 vinterfôra sauer	Landet	29 300	36 900	48 100
27	Sau. 288 vinterfôra sauer	Landet	38 000	41 900	41 900
28	Ammeku. 29 ammekyr	«Grasområder» (5A, 5B, 6 og 7)	40 000	45 700	52 600
29	Ammeku. 35 ammekyr	«Kornområder» (1, 3 og 4)	41 400	52 900	60 800
30	Ammeku. 45 ammekyr	Landet	39 900	48 400	51 000

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive beregnet utslag av jordbruksfradraget for de enkelte referansebruk.

Tabell 49. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2021

	Årsverk	2021	2022	2023
1 Melk. 33 årskyr, landet	2,089	429 200	449 000	374 100
2 Korn. 507 dekar korn, landet	0,456	401 400	775 800	574 600
3 Sau. 169 vinterfôra sauer, landet	1,278	286 400	364 100	472 600
4 Melkeproduksjon geit. 146 årsgeiter, landet	1,610	458 200	494 800	457 500
5 Svin/korn. 49 avlssvin + 378 dekar korn, landet	1,650	609 000	754 100	920 800
6 Egg/planteprod. 6831 høner + 301 dekar korn, landet	1,603	516 500	570 500	533 400
7 Potet/korn. 128 dekar poteter + 284 daa korn, landet	1,241	501 500	580 400	501 200
8 Ammeku. 31 ammekyr, landet	1,200	308 600	386 900	452 300
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær, landet	1,816	530 400	550 900	646 700
10 Grønnsaker. 115 daa grønnsaker + 346 daa korn, landet	2,021	447 500	553 200	433 100
11 Fjorfekjøtt/planteprodukter. 126 845 fjorfeslakt, landet	1,011	747 500	980 800	925 800

Tabell 50. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2021

	Årsverk	2021	2022	2023
12 Økologisk melk. 32 årskyr, landet	2,021	481 100	516 700	479 800
13 Melk. 16 årskyr, landet	1,759	366 700	390 800	385 900
14 Melk. 53 årskyr, landet	2,468	500 600	513 600	372 800
15 Melk. 71 årskyr, landet	2,883	593 900	615 300	458 700
16 Melk. 42 årskyr, arealsone 1 og 3	2,089	535 900	573 700	465 900
17 Melk. 30 årskyr, arealsone 5A	2,009	390 400	405 400	331 600
18 Melk. 36 årskyr, arealsone 2	1,895	451 000	472 800	378 600
19 Melk. 30 årskyr, arealsone 5B	2,091	417 200	428 800	367 700
20 Melk. 44 årskyr, arealsone 4	2,304	431 500	449 000	320 000
21 Melk. 29 årskyr, arealsone 6 og 7	2,172	442 700	454 300	382 000
22 Korn. 331 dekar korn, Østlandet	0,305	393 400	762 200	544 000
23 Korn. 782 dekar korn, Østlandet	0,702	523 800	894 100	732 400
24 Sau. 159 vinterfôra sauer, arealsone 5A og 5B	1,256	258 600	329 400	434 900
25 Sau. 177 vinterfôra sauer, arealsone 6 og 7	1,350	333 500	408 500	509 100
26 Sau. 86 vinterfôra sauer, landet	1,062	121 500	163 200	233 900
27 Sau. 288 vinterfôra sauer, landet	1,696	388 000	480 200	558 900
28 Ammeku. 29 ammekyr, «grasområder» (5A, 5B, 6, 7)	1,242	326 200	383 000	437 700
29 Ammeku. 35 ammekyr, «kornområder» (1, 3, 4)	1,125	292 300	400 400	448 000
30 Ammeku. 45 ammekyr, landet	1,396	368 300	463 600	524 600

Tabell 51. Endring i vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2021

	Kroner pr årsverk 2021	Endring 2021- 2022	Endring 2022- 2023	Endring 2021- 2023
1 Melk. 33 årskyr, landet	429 200	19 800	- 74 900	- 55 100
2 Korn. 507 dekar korn, landet	401 400	374 400	- 201 200	173 200
3 Sau. 169 vinterfôra sauer, landet	286 400	77 700	108 500	186 200
4 Melkeproduksjon geit. 146 årsgeiter, landet	458 200	36 600	- 37 300	- 700
5 Svin/korn. 49 avlssvin+378 daa korn, landet	609 000	145 100	166 700	311 800
6 Egg/pl.prod. 6831 høner+301 daa k., landet	516 500	54 000	- 37 100	16 900
7 Potet/korn. 128 daa pot. + 284 daa k., landet	501 500	78 900	- 79 200	- 300
8 Ammeku. 31 ammekyr, landet	308 600	78 300	65 400	143 700
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær, landet	530 400	20 500	95 800	116 300
10 Grønnsaker. 115 daa gr.s.+346 daa k., land.	447 500	105 700	- 120 100	- 14 400
11 Fjorfekjøtt/pl.prod. 126 845 fjørfesl., landet	747 500	233 300	- 55 000	178 300

Tabell 52. Endring i vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2021

	Kroner pr årsverk 2021	Endring 2021- 2022	Endring 2022- 2023	Endring 2021- 2023
12 Økologisk melk. 32 årskyr, landet	481 100	35 600	- 36 900	- 1 300
13 Melk. 16 årskyr, landet	366 700	24 100	- 4 900	19 200
14 Melk. 53 årskyr, landet	500 600	13 000	- 140 800	- 127 800
15 Melk. 71 årskyr, landet	593 900	21 400	- 156 600	- 135 200
16 Melk. 42 årskyr, arealsone 1 og 3	535 900	37 800	- 107 800	- 70 000
17 Melk. 30 årskyr, arealsone 5A	390 400	15 000	- 73 800	- 58 800
18 Melk. 36 årskyr, arealsone 2	451 000	21 800	- 94 200	- 72 400
19 Melk. 30 årskyr, arealsone 5B	417 200	11 600	- 61 100	- 49 500
20 Melk. 44 årskyr, arealsone 4	431 500	17 500	- 129 000	- 111 500
21 Melk. 29 årskyr, arealsone 6 og 7	442 700	11 600	- 72 300	- 60 700
22 Korn. 331 dekar korn, Østlandet	393 400	368 800	- 218 200	150 600
23 Korn. 782 dekar korn, Østlandet	523 800	370 300	- 161 700	208 600
24 Sau. 159 vinterfôra sauer, arealsone 5A og 5B	258 600	70 800	105 500	176 300
25 Sau. 177 vinterfôra sauer, arealsone 6 og 7	333 500	75 000	100 600	175 600
26 Sau. 86 vinterfôra sauer, landet	121 500	41 700	70 700	112 400
27 Sau. 288 vinterfôra sauer, landet	388 000	92 200	78 700	170 900
28 Ammeku. 29 a.kyr, «grasområder» (5A,5B,6,7)	326 200	56 800	54 700	111 500
29 Ammeku. 35 ammekyr, «kornområder» (1, 3, 4)	292 300	108 100	47 600	155 700
30 Ammeku. 45 ammekyr, landet	368 300	95 300	61 000	156 300

Utslaget av jordbruksfradraget er ikke regnet inn i resultatene som er presentert ellers i denne utredningen.

9.2 Økologisk melkeproduksjon

Det er 17 Debio-godkjente melkeproduksjonsbruk som inngår i årets referansebruk nr. 12 med økologisk melk og storfeslakt. Presentasjonen i tabell 53 nedenfor omfatter kun regnskapsåret 2021 (basisåret).

Årets driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon ligger i de tidligere fylkene Østfold, Akershus, Hedmark, Vestfold, Telemark, Rogaland, Hordaland, Møre og Romsdal og Nordland.

Referansebruk nr. 12 har 32,3 årskyr, 39,5 andre storfe og bare et lite innslag av andre husdyr. Jordbruksarealet i alt er på 496 dekar, herav 433 dekar eng/beite og 55 dekar korn/erter/oljefrø. Referansebruket leverer ca. 209 000 liter melk og 5 520 kg storfekjøtt. Tilsvarende for referansebruk nr. 1 er ca. 238 600 liter melk og 9 400 kg storfekjøtt. Oppnådd melkepris (uten tilskudd) på referansebruk nr. 12 er 6,45 kroner per liter, som er 57 øre høyere enn for eksempel på referansebruk nr. 1. For ku- og storfekjøtt er oppnådd pris (uten tilskudd) henholdsvis 2,50 kroner høyere og 1,21 kroner lavere per kg enn på referansebruk nr. 1.

I tabell 53 nedenfor vises det økonomiske resultatet for gruppen av driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon, referansebruk nr. 12, i regnskapsåret 2021 og de tilsvarende resultatene for referansebruk nr. 1. Av tabellen går det fram at de ulike inntekts- og kostnadspostene er noe forskjellig mellom de to gruppene av bruk. Pristilskuddene utgjøres i hovedsak av distriktstilskudd melk, distriktstilskudd storfekjøtt og kvalitetstilskudd storfekjøtt. Den relativt store forskjellen mellom de to referansebrukene skyldes både levert mengde og geografisk plassering av enkeltbrukene som inngår. Arbeidsforbruket på de økologiske melkeproduksjonsbrukene er i gjennomsnitt 3729 timer mens det er 3855 timer på referansebruk nr. 1 som i årets beregninger har 32,5 årskyr (og til sammenligning 3707 timer på referansebruk nr. 17 med 30,3 årskyr, 3857 timer på referansebruk nr. 19 med 30,2 årskyr og 4008 timer på referansebruk nr. 21 med 29,4 årskyr).

Tabell 53. Resultatregning for 17 driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon og referansebruk nr. 1, regnskapsåret 2021. Kroner

	Økologisk melkeproduksjon	Referansebruk nr. 1
Antall årskyr	32,3	32,5
Omsatt melk, liter per årsku	6 470	7 343
Melkepris (uten tilskudd), kroner per liter	6,45	5,88
Jordbruksareal i alt, dekar	496	483
Sum inntekter før tilskudd	1 854 400	2 100 500
Pristilskudd	69 700	187 500
Produksjonsuavhengige tilskudd	820 900	723 900
+ Tilskudd i alt	890 600	911 400
= Inntekter i alt	2 745 000	3 011 900
Variable kostnader	760 400	997 300
Faste kostnader	891 400	930 300
Avskrivninger	336 400	347 600
- Kostnader i alt	1 988 200	2 275 200
= Driftsoverskudd	756 800	736 700
+ Leid arbeid	217 500	186 300
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	64 300	88 000
- Jordbrukets andel av kår	2 900	5 500
= Vederlag til arb. og egenkapital	907 100	829 500
/ Antall årsverk	2,021	2,089
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	448 800	397 000

9.3 Sammenligning av resultatene i referansebruks-systemet med resultatene fra normaliserte regnskaper

I dette kapitlet er det foretatt en sammenligning av resultatene i referansebruksberegningene inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2021 med resultatene fra totalkalkylens normaliserte regnskaper. Resultatene fra referansebrukene er beregninger utført på bruksnivå på grunnlag av bruk over et visst økonomisk driftsomfang, mens totalkalkylens normaliserte regnskaper er et sektorregnskap med aggregerte tall for hele det norske jordbruket fordelt ut på totalt antall årsverk. På en del områder vil det derfor være ulike beregningsprinsipper som er lagt til grunn i de to systemene. Totalkalkylen vil i større grad fange opp strukturelle endringer i jordbruket og utvalget av referansebruk er ikke representativt for totaljordbruket.

Noen flere årsaker til ulik utvikling i vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk fra 2021 til 2022 og fra 2022 til 2023 mellom de to beregningssystemene er forsøkt forklart nedenfor.

Til sammenligningen har en beregnet et grovt gjennomsnitt av vederlaget til arbeid og egenkapital på referansebrukene i 2021. I tabell 54 er dette gjort ved å ta resultatet fra de første 11 referansebrukene og vekte dem med nasjonale årsverkstall beregnet etter fordelingen av arbeidsforbruket fra landbrukstillingen i 2020. Tabellen viser at inntektsnivået da er ca. 18 100 kroner per årsverk lavere i referansebruksberegningene.

For framregningsårene har en i tabellene vist hvilket intervall utviklingen av vederlaget per årsverk varierer innenfor på enkeltbruksnivå (volumframregninger fra regnskapsåret 2021 inkludert).

Normaliserte regnskaper og beregnet referansebruksinntekt, inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2021, viser følgende utvikling med hensyn til resultat og årlig endring i vederlaget til arbeid og egenkapital i kroner per årsverk.

Tabell 54. Vederlag til arbeid og egenkapital i kroner per årsverk¹

	Normaliserte regnskaper		Referansebruksberegningene inkl. volumframregninger	
	Kr/årsv	Endring	Kr/årsv	Intervall for endring
2021	382 300		364 200	
2022	430 700	+ 48 400		fra pluss 9 900 til pluss 354 600
2023	444 900	+ 10 200		fra minus 193 100 til pluss 166 700

Tabellene viser at inntektsutviklingen er noe forskjellig i de to beregningssystemene og at inntektsutviklingen dessuten varierer betydelig mellom ulike referansebruk.

Sammenlignet med utviklingen av et grovt gjennomsnitt av referansebrukene inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2021, men med samme vektning i framregningsårene, finner vi at referansebrukene har en gjennomsnittlig inntektsøkning per årsverk fra 2021 til 2022. Det er økning også i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen mellom de to beregningssystemene er omtrent 24 800 kroner netto mindre økning i normaliserte regnskaper. Fra 2022 til 2023 er det en gjennomsnittlig inntektsnedgang i referansebruksberegningene, mens det er en inntektsøkning i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen er omtrent 23 900 kroner netto bedre utvikling i normaliserte regnskaper. Ser en på

¹ Jordbruksfradrag ved skatteligningen er ikke regnet inn.

nivået ligger altså referansebrukene om lag 18 100 kroner under normaliserte regnskaper i 2021 og om lag 21 200 kroner under normaliserte regnskaper i 2023.

Noen forskjeller som kan bidra til å forklare litt nærmere både ulik utvikling og nivå på delposter, er:

- Framregning av melkepris avviker fra totalkalkylen. Dette handler om ulik periodisering av etterbetalinger og er nærmere omtalt i underkapittel 6.3. Forskjellen fra 2021 til 2022 er 52 øre per liter melk mindre prisøkning i totalkalkylen som tilsvarer 18 300 kroner per årsverk. Forskjellen fra 2022 til 2023 er 25 øre per liter melk sterkere prisutvikling i totalkalkylen som tilsvarer 8 400 kroner per årsverk.
- Kapitalslitet bygger på prinsippet om historisk kost i driftsgranskingene og prisnivåjustering i normaliserte regnskaper. Dette gir lavere kapitalslit i driftsgranskingene (og referansebrukene) enn i normaliserte regnskaper. Det gir også forskjellig utvikling i beregnet kapitalslit, som må ses i sammenheng med utviklingen i rentekostnadene.
- Forskjell i utviklingen i nominell rente og realrente. «Effekt av finansiering» (prisstigningsgevinst på den lånte delen av kapitalen) reduserer rentekostnaden i normaliserte regnskaper slik at det blir realrente. I årets beregning gir dette fra 2021 til 2022 et positivt bidrag til utviklingen på 24 000 kroner per årsverk og et positivt bidrag på 26 700 kroner per årsverk til utviklingen fra 2022 til 2023 i normaliserte regnskaper. I referansebruksberegningene beregnes kapitalslitet etter historiske investeringskostnader slik at det ikke blir noen prisstigningsgevinst og det regnes med nominelle renter.
- Produktivitetsendring/volumendring er regnet på ulik måte i de to beregningssystemene. I normaliserte regnskaper betyr nedgangen i samlet antall årsverk fra 2021 til 2022 i jordbruket en økning i vederlaget på om lag 11 000 kroner per årsverk, mens nedgangen i antall årsverk fra 2022 til 2023 betyr en økning på om lag 5 000 kroner per årsverk. Gjennomsnittlig volumframregning på referansebrukene viser en økning på om lag 5 600 kroner fra 2021 til 2022 og en økning på om lag 8 700 kroner fra 2022 til 2023. (Volumframregningene på referansebrukene er beskrevet i kapittel 5.) Totalkalkylen fanger umiddelbart opp strukturelle endringer i jordbruket slik som nedgang i arbeidsforbruk, mens måten volumframregningene gjøres på referansebrukene, gjør at skift i utviklingstrender først blir fanget opp etter flere år.
- Alle jordbrukets produksjoner inngår i totalkalkylens normaliserte regnskaper, men en del av disse inngår ikke i referansebrukene. Dette er blant annet veksthusproduksjoner (blomster, tomat, agurk m.m.), birøkt og grovfôr for salg.
- I referansebrukene føres kostnader og eventuelt inntekter ved jordleie slik de fremgår av driftsregnskapet for enkeltbruk. I normaliserte regnskaper anses all jord å tilhøre sektoren slik at kapital på bortleid jord er ført på jordbruket og gjeld og renter knyttet til bortleid jord er tillagt jordbruksgjelda. Et grovt veid gjennomsnitt for referansebrukene nr. 1-11 (vektet som i tabell 54) viser en kostnad til jordleie på avrundet 32 200 kroner per årsverk i 2021, 34 100 kroner per årsverk i 2022 og 35 800 kroner per årsverk i 2023.
- I referansebrukene føres kostnader og eventuelt inntekter ved leie av melkekvote slik de går fram av driftsregnskapet for enkeltbruk. I normaliserte regnskaper anses all melkekvote å tilhøre sektoren. Derfor blir kvoteleie en internomsetning
- Normaliserte regnskaper har med poster som ikke inngår i referansebrukene. Tidligpensjonsordning er en slik post som bidrar til et høyere nivå i normaliserte regnskaper med til sammen omtrent 1 600 kroner per årsverk i 2021.
- Beregningssystemene har forskjellig prinsipp for føring av tilskudd. I referansebruksberegningene framregnes tilskudd med vedtatte satser, mens i normaliserte regnskaper er det bevilgningene for overførbare poster (direkte tilskudd) som regnes inn for budsjettåret 2023.

- Endring i buskapsverdi som skyldes endret antall dyr, gir ikke utslag på referansebrukene i framregningsårene.